

پوغاچوف

ملا منیر ہادیف .

عرب لغتی و آنک عالمی

پرافیسور قاتانوف ایله

مصاحبہ .

مادی آطلاسوف .

شاعرلر و شعرلر

«شورا» ادارہ سی ننگ سؤالینہ

حواب .

معلم : عبد الرحمن سعیدی .

مرجانی حقندہ جوابم .

امام : ح . اوتاکی

نباتات . علی رفیقی

جوابلر حقندہ فکرلر .

امام : م . ع . و بدرالدین

آپانای .

تقلید و علم .

امام و مدرس سرورالدین

فن و قرآن . « المنار » مجلہ

سندن مترجمی : محمد حنفی

مظنر .

تربیہ و تعلیم : « اصول تعلیم

و تربیہ » معلم : کمال الدین

فخرالدینق . « دینی تربیہ »

معلم : م فیض اللین .

مراسلہ و مخابره : فازان ،

یکاترینبورق ، چیتا و پیرمہ دن .

اشعار : قویاش قہ ، انکابم ،

خطبہ آلام ، اسلام دنیاسی ،

آغاچ .

تقریض : علم تشریح علم

وظائف الاعضا و حفظ صحت ،

کالیندار ، طورمش ہم دین ،

ترکی خطبہلر ، تورک ، علم

ہیئت تاریخچہ سی . تحذیر

المسلمین عن اتباع غیر سبیل

المسلمین .

متموعہ ، صافال قرقوغہ فارشی ،

ادبیاتنی اٹسویوچہن مہلسکت

و آثار عتیقہ .

حکایہ : « اوطی سونگان جہنم »

ع - جاک ابراہیمف .

۴۴ ۴۵ ۴۶ ۴۷ ۴۸

شورا

عدد ۲۳ * سنہ ۱۹۱۱

23

مصری رضا الدین بن فضل الدین =
ناشری م . شاکر م . ذاکر رامیفیلر

اداره گه مکتوبلر:

I

برنجی سنه «شورا» غه مشتری یازلمغان ایدم. بو کونلرده بر آدمده کوردم، آنده کرکلی معلومات کوب ایتمش. شونده اولان «علوم عالییه درسلی» اسملی مقالهلر نی ۱۹۱۲ نچی یلغی «شورا» غه کوجروب یازسه گز ایدی. چونکه بن ۱۹۱۲ نچی سنه ایچون آفچه یباردم.

اداره: بو اش ممکن دگل، علوم عالییه درسلی کوکلیگزگه اوخشامش اولسه شول یلغی «شورا» نی آلوب اوفورسز.

II

(عینا)

«شورا» ژورنالینگ قابنداغی XXVI نچی تابشماق قه جواب: «تابشماق» کبی یوق نرسهلر نی درج فیلوب قرائن لر نی دیوانه قیلدی ایچون «شو» صاحبانه اظهار نرفت قیلو. ح. بیگیفی.

اداره: یوقسه سرگه ده تابشماق کبی یوق نرسهلر نی شاقومی تیدی می؟

III

«شورا» قابنده اولان تابشماق لر نی بالالرمز راحتلانو ب ولدتلانو ب اوقومق قیلر ایدی. لکن صوگ وقتلرده بوتابشماق حقنده چنلاب کیندی لر، بالالر دگل حتی آتالر بلکه کوب معاملر آکلمازاق روشده فنی نرسهلر یازا باشلادی لر. بونی ایسه اولگی حالینه فایتار وگز مطلوب ایدی. الوغ آدملر ایچینی اوفوسهلر، بالالر ایچون قابی بولسون ایدی. نورالله العبدی.

IV

معتبر «شورا» ژورنالنده اوقوچیلردن بری ننگ نظر خواجه یارکند فایو صنف غه منسوب ایدو کین شورا اداره سینه بیلدرسه ایدی» دیگان اوتنچی غه جواب: روسیه مملکتینگ الک فارانغو یری شبعیه یوق ترکستان ننگ شرق پوجماغی یعنی: بزم وطنمزدن. بونده غی خلق «۱۹۰۵ و ۱۹۰۶» یلر غه قدر قطای زمانه سنده کی کبی هیچ نیمه کورمای و بیلمای قاران یاشادی بزده یاشیمز

اون (۱۰) ننگ مول نچه سیغه ایریشگانچه شوبله فارانغیلقی (قصینلق) ده یاشادی. صوگره ۱۷ اوکتابر مانفیسستی تأثیراتیله اویغانوب اوز حالمرغه راضی بولماینچه کندم زنی اصلاح یولنده تورلی اویغه کیروب تورلی طرف غه چاپقالادق ایسه کده هیچ برنه کوکل طورلوق برایش تابمادی. (بوده معیشت اجبارندن ایدی)..... الک اخیرنده ینه شول معیشت اجباری ایله بوندن بش یل ایلگه ری تجارته کیریشدک. شغلنر دائمی تجارت بولسه ده بار فکر وتله کیمز. ایلگه خادم اولمق دن عبارت بولوب، قایچان بولسه ده بر وقت بو مقدس تله کیمزه ایریشه چکمه امیدمز بیوک در ائندم. احترام ایله: نظرخواجه عبدالصمد. غالجات.

V

«شورا» ننگ оболочка سیننه صوغی چاپلرده قاب دیوله باشلاندى. قاب ایسه تلمزده مظرورف ننگ تمام حجمن محتوی بولغان نرسه گه گنه ایتلادر. بر نرسه ننگ فقط سطح ظاهری سن پهرده له گن نرسه گه ایسه تلمزده فایچاق دیوله در. оболочка ایله мѣшокъ آراسنده فرق کلی بار بولدیغی کبی قاب ایله فایچاق آراسنده آیرما باردر. تلمز ننگ ظرافتی نامنه شوراننگ «فایچاقی» دیوگزی اوتنور ایدم. دقت و التفات جناب عالیلر ینه عائددر. تورک اوغلو.

تابشماق لر:

ع یولداش

XXVIII

قرون وسطی ده فرانسیسه ده سیاسی دشمانلری طرفندن شارل دومر اسملی کش حکم گه بیرلمش. حکم ایرته دن تون گه قدری دوام اینسه ده بو آدم حقنده معلوم بر فکر گه کیله آلمغانلر اگر بو کشینی عیبلسهلر، - انی آصو تیوش ایکن، عیبسز دیب بیه رگه - حکم مجلسنده دشمانلری کوب بولغان. واقعنی کارولگه یتشدرگانلر. اول ژیره به سالورغه قوشقان. تیمر صاوتقه - برسینه «عیبلی»؛ ایکچیسینه «عیبسز» دیب یازوب - ایکی کاغد تاشلاغانلر. شارل دومر، شول کاغدلریننگ برسینی آلورغه تیوش بولوب، فی چقسه ده شوننگ بوینچه حکم ایتمک بولغانلر. تونله همه اش حاضر بولسه ده، کارول ژیره به نی (آخری آبالوچکه ننگ ۳ نچی بیتته).

١ دېكابر ١٩١١ سنه

٢٣ ذوالحجه سنه ١٣٢٩

شورا د امر والوغ حادى لر

پوغاچوف (*)

کورف یاشرتنگنه، بار عسکر یله کلوب یتوب « اورنبورغ »
اچینه کروب کیتدی. شول آرا ده پوغاچوف « ۋیرخنو اوزرسکی »
کر پیست ایله « ایلیینسکی » کر پیستلر نی آلو اوچون عسکر
ویروب، خلاپوش ایله بار و دیننی کونردی. یولده بونلرغه
« اق » یاغھسی (*) بوینده غی کوب باشقردلر ایله کوب
نوغایبکلر کلوب قوشلیدیلر. ایڭ اؤل ایلیینسکی کر پیستنی
آلدیلر، آندن ۋیرخنو- اوزرسکی کر پیستکه واروب هجوم
ایلدیلر ایسه ده آلا المادیلر. کر پیستده گی بیک کوب باشقردلر
بونلرغه یغوب قوشلیدیلر. یولده ۲۵ و ۲۰ قدر سارتنی
کروانی توغری کلوب، مالارینی تالاد لر و ۲۰ قدر سارتنی
توتقونغه آلدیلر.

XII

پوغاچوفنڭ مانقیستلری هر طرفه باشقردلره ایرشوب،
دهوما حرکت کلدیلر. ۱۸ نو یابرده « استرلی تاماق » غه هجوم
ایلدیلر و شول طرفه غی بارچه روس قریه لرینی تالاب
یوردیلر. بڭ قدر باشقرد جبولوب کلوب « اوف » شهرینی
هر طرفدن احاطه ایدوب، اطراف ایله مناسبتنی کیسیدیلر.
شهرنی آلمق اولوب نچه مرتبه لر هجوم ایلدیلر لکن بولدیره
آلمای کیری چیکدیلر. « بیرسکی » شهرینڭ ۋویوودی
موسیقفنی توتوب آصدیلر. اوزلرینڭ گنه شهرنی آلا آلمای.

(*) بابای، بوگولمه، مینرله اویازلری آرلی « چولمان » ایدلینه
نویا طورغان بر بیغدر. « شورا ».

فار، اوز اورنینه گنیرال فریماننی قالدروب، اشنڭ
قیونلغینی ایمپیراتوریتسه غه اوز تلیل آکلانو اوچون
پتربورغه کیتدی. لکن اذنسز نایتقان اوچون ایمپیرا-
توریتسه، فارغه آچیلانوب حضورینه قبول ایتمه دی هم ده
بارچه رتبه و نشان (میدال) لرندن محروم ایدوب عادی
بر کشی یاماب قالدردی.

بر فرقه ایله ایکنچی طرفدن کیتکان پالکاونیک چیرنیشفی،
گنیرال فارغه ایرشکان واقع لردن خبردار اولمای، اؤلگی
و ده بوینچه ۱۳ نچی نو یابرده تونله اورنبورغ یانینه واروب
یتدی. یانده ۷۰۰ صالدا ت، ۵۰۰ قالهق، ۱۰۰ قزاق، ۱۵ طوب
وار ایدی، پوغاچوف بونڭ کلو وندن خبر آلوب، یاشرنوب
کوتوب تورادر ایدی، آگسزدن بونلر نی چولغاب آلوب،
بارچه سیننی توتقون ایتدی. ایرته گوسین، ۳۲ آفیتسیر
ایله پالکاونیک چیرنیشفونی حضورینه چافروب « اوزگرنڭ
حقیقی پادشاهکزه فارشی قورال کوته رسز » دیه ایڭ اؤل
بیک فاتی تیرگه دی. بو تیرگه ودن مقصودی، یانده غی
قننه چیلره اوزینی حقیقی پادشاه دیه هم اوزینڭ مهابتنی
آکلانمق ایدی. صوگره بارچه سیننی برام برام توتوب آصوب،
گوده لرینی کوممیچه ائلرگه تاشلاندی.

بوغلبه گه شادلانوب آشاب اچوب اوطورغانه، گنیرال

(*) باشی ۲۲ نچی عددده.

آستىندەغى سالداتلارنىڭ قوراللىرىنى جىيۈب آلدى. سوڭرە بونلارنى خويلاپ قارشى آلوب شەھرە كرتىدى. بارچە خزىنە آقچەلەرنىنى و صوغش قوراللىرىنى و آزقلىرىنى بونلارنىڭ قوللارنى تاپشردى. قنظەر ايله صلوات، بىر تىننە خىانت ايتمايچە خزىنە آقچەسىنى پوغاچوفقە كوندىروب بارچە صوغش اسبابلىرىنى اوزلارنى قالدردىلەر.

قنظەر ايله صلواتنىڭ قوشولرى بويىچە، باطرقاى نامندەگى باشقرد، بىر فرقە باشقردلارنى ايبەرتوب «كونگور» شەھرىنى آلورغە كىتدى. ۳۱ دىكاربە «كونگور» دن ۱۵ چاڧروم بىرگە واروب يتوب، بىر قىر قىرەلەرنى قولينە آلدى بو قىرەلەردە ابكى كۈنلەب، آشاب اچوب تورغان صوڭ، مانىڧىست وىروب، بىر پوپنى «كونگور» شەھرىنە كوندردى. پوب شەرگە كرو ايله قولغە توشوب، حمس ايدلدى.

۱۸۷۴ نچى يل ۴ غنواردە باطرقاى، «كونگور» گە ھجوم ايتدى لىكن بولدىرە آلمايوب كىرى چىكىدى. سوڭرە باطرقاينى قورارغە پوسوخف نامندەگى بىر آدم بىر فرقە قزاق ايله شەھردن چقىدى. لىكن پوسوخف اوزى ئولتولوب، قزاقلەر كوچ حال ايله شەھردن قاچوب قوتولدىلەر. بوندىن صوڭ باشقردلەر ياڭدان شەرگە ھجوم ايتدىلەر لىكن بولدىرە آلمايوب كىرى چىكىلەر. بوندىن صوڭ شەھرىنى ھەر طرفدىن محاصره گە آلوب اطرافنىڭ قىرەلەرگە بىرلشدىلەر. پاپوف نام آيتىسىر ناۋى برانسلىرىنى (ياڭنى آلغان سالداتلارنى) آلوب كىتدىكى وقت يولە «كونگور» نڭ محاصره ايداوينى ايشدوب يانندەغى دورت يوز سالداتنى آلوب، ياشرتونگنە «كونگور» شەھرىنە كروب كىتدى خوفلى بىرلارنى تىزىك ايله تازارتدروب، بىك غىرت ايله شەھرىنى مدافەگە كىرشدى.

۹ غنواردە يەنە باشقردلەر اوج طرفدىن بىر يولى ھجوم ايتدىلەر و بىر نچە باشقرد شەھەر يانينوق كىلوب، پوغاچوفنى حقىقى پادشاه دىيە بىاندن صوڭ سالداتلاردن، شەھرىنى ھم چىناوينىكلارنى تاپشرمقلىرىنى اوتندىلەر، بو تقدىردە اوزلارنى ھىچ ضرر كتورمىسكە وعدە وىردىلەر. لىكن سالداتلار بونى قبول ايتىمىوب، آنا باشلادىلەر، باشقردلەردە بولدىرە آلماي بىر آز كىرى چىگوب، شەھەر اطرافىنە بىرلشدىلەر. پاپوف ابكى يوز سالدات و بىر طوب ايله باشقردلەرغە آكسىزدن ھجوم ايتدى باشقردلەر قورقوب چىتكە قاچدىلەر پاپوف ھىچ زىان كورمىچە كىرى شەھەر كىردى.

۱۱ نچى غنواردە پاپوف ياڭدان باشقردلەرغە ھجوم ايتدى. باشقردلەر نىشلەرگە دە بىلماي، آطلىسى آطى ايله آطى يوغى

چاقلىرىنى بىلوب، طوب و عىسكەر كوندرمىسىنى اوتنوب، پوغاچوفقە ايلچى كوندردىلەر. پوغاچوف بونلەر رىئىس ايدەرك، طوب و عىسكەر وىروب زاروبىننى كوندردى. شول آرادە «باقالى» كىرپىستىن (۱) فتنە جىغو خىبرى ايشدلوب، دورت يوز باشقرد و بىر آز عىسكەر ايله گىنرال تفكىلوف كىتدى. تفكىلوف بوندى فتنەنى باصقاچ، «بوگولمە» دن بىراقە دگل ۵ نچى دىكاربە «آقباش» (۲) قىرەسىنە كروب توفئالدى. ۶ نچى دىكاربە ۷ يوز باشقرد بىر يولى ظھور ايدوب تفكىلوفقە ھجوم ايدىلەر. تفكىلوفنىڭ اوز يانندەغى باشقردلەردە بونلەر ياغىنە چىغوب، تفكىلوفنىڭ اوزىنى قولغە آلدىلەر ھم تفكىلوفنى تمام حالدىن تاپدىرغانىچى قىناب تاشلاغان صوڭ، «آقباش» قىرەسىنى تالاب و ياندىروب، آستىنى اوستىكە كتوروب كىتدىلەر. ئق، شول وقتلار دە نوغايىك اسمندەگى باشقرد اسطرشېناسى باشقردلەر ايله واروب، «زىنسكى» (۳) شەھرىنى آلدى. شەھەر خلقى ابكىك و توز ايله قارشى چىغانلار ايدى. نوغايىكنىڭ امرى بويىچە پوب، خلقنى چىركاوكە جىوب، پوغاچوفقە صداقت گە يىمىن ايتدى. بو خدمتى اوجون نوغايىك، پوبقە بىر صوم صدقە وىردى. بوندىن صوڭ شەھەر خلقى جىولشوب، نوغايىك گە ضىافت وىردىلەر. بو ضىافتدە شەھرنىڭ معتبرانى بارچەسى حاضر ايدىلەر.

زاروبىن، دىكاربە باشلارندە اونا» يانينە كروب يتدى. اطرافدىن ھمىشە خلق جىيولوب توردفندىن عىسكىرى بىك تىز ۱۵ بىگگە ايرىشدى. زاروبىن بوندى كىلگىچ، ھەر ابكى كون صابىن ابكى باشقردنى كوندىروب، قىلغان اشدىن پوغاچوفقە حساب وىروب وقىلەچاق اشلارنى تەلېمات آلوب تورادر ايدى. لىكن صوڭقە تابا آئىدە قوبوب ھەر اشدە مستقل ھىركت ايدى. زاروبىن اطرافقە بىر پوپنى چىقاروب بارچەسىنى صداقت گە يىمىن ايتدى. «ايش زاۋودى نڭ خلقى يىمىننى قبول ايتمە دىكلارندىن، كوداشف فامىلىيە سىندەغى بىر مىسلمان نڭ قول آستىدە ۳۰۰ عىسكەر كوندىروب، زاۋودنى تارمار كتورتىدى. ئق، شول وقتلار دە قنظەر اوسايف ايله صلوات يولايى، بىك كو باشقردلارنى ايبەرتوب «كراسنو-اوفىسكى» شەھرىنە كدىلەر. شەھرنىڭ محافظى باخوطف ايك اول ھىلە ايله قول

(۱) ھازىرندە بىلباى اوزانندە الوغ بىر قىرەدەر. اھالىسى چوقوموش

تاتارلاردن عبارت اواسە كرك. «شورا»

(۲) بوگولمە دن اولىگى استانسە اولوب «اونا» يونى اوستىدە الوغ

بىر قىرەدەر. «شورا».

(۳) زىنسكى، «زى» بىلغەسى اوستىدە الوغ بىر روس قىرەسى

اولوب «چولمان» دە «نايىرئىنى چالىغە» بىر استانسە ىردەدەر. «شورا»

عرب لغتی و آنڭ عالملى .

(۴۶) « اجد » و « الفبا » سوزلىرى عصر سعادتته مستعمل ايديمى، حديثلرده وارد اولديمى؟ « كتب سته » وباشقه آثار علميه نى تفتيش ايتدك ايسه ده كوزمگه توشمادى. اما فيروز آبادينڭ: « اجد، هوز، حطى، كلمن، سعفص، فرشت سوزلىرى شعيب پيغمبر قومي اولان مدين مملكتمده آلتى عدد پادشاهار اولوب كلمن، جمله سينڭ رئيسى ايدى. يوم ظله (*) ديه معروف اولان واقعه ده هر بى وفات ايتدلىر، بونلر حقنده كلمن قزى مرثيه (موعظه و معرفه و زنده) سويلادى» ديه « قاموس ده يازمى خبرى خرافاتدن اولوب بونى تقويه ايچون كتورمى شعرى ده اربابى سوزينه كوره مصنوع بر شيدى. بوڭا كوره « نخذ » ايله « ضطخ » قانغى مملكت پادشاهلىرى اومش ايدى عجب! آلتى پادشاه اسملرنده نه اولمش ده حروف هجانن بر رگنه حرف اولوب هيچ بى هيچ بر اسم تكرار اولنمامشدر؟ اوشنداق « اجد » كتابينڭ سوزلرينى شيطان يا كه فرشته لر اسملى ديهك ده اصلسزدر. بزم شاگرد و قتمزده فزان كتابچىلىرى ده موضوع حديثلر و مصنوع تفسيرلردن عبارت اولان « اجد تفسيرى » اسمنده بر رساله باصدروب سودا قىلورلر ايدى. اسلام ملتى آراسينه جهالت و ظلمت اوستنه ظلمت نشر ايتمكدن عبارت اولان بوكى حاللر حقنه شول عصر عالملى طرفندن حتى تنبيه يوللو بر نرسه اولديغى ده ايشلمايدى.

(۴۷) ا ب ت ث ج ح خ د ذ ر ز س ش ص ض ط ظ ع غ ف ق ك ل م ن و ه ل ا ي كتابى « اجد » نڭ ايكنچى نورلى ترتيبندن گنه عبارتدر. فقط عربلرده « همزه الف » (حر كتنمش الف) هم ده « ساكنلى الف » اسمنده ايكى نورلى الف اولوب، بونلر نڭ صورتلرى بر بى بى فرقى اولدلىرى جهتن « اجد » كتابنده بر علامت ايل كوسترلدىكلرى حالده « الفبا » كتابنده ايكىس ايكى اورنده اولدلىرى كڭ باشده همزه الف و صوڭره « لا » صورتى ايله ساكنلى الف كوسترلمشدر.

(*) قرآن كريمده مذكور، سوره ۲۶ آيت ۱۹۹.

فارس خلقلىرى، عربى حرفلر اوستنه اوز لغتلرنده اولان پ، چ، ژ، گ حرفلرينى و بزم توركى قومزده عربى و فارسى حرفلر اوستنه « كڭ » حرفينى فوشدلىر. فارسيلر « آب » كلمه سى كى و توركىلرده « آى، آت » كى سوزلر باشلرنده اولان داوشلرغه آيروم بر علامت قويماقدلر يڭ سببى بونلر نڭ آوازلىرى عربلرده اولان « آ » آوازينه اوخشادىقندن عربلر « آ » سى ايله قناعت ايتديكلردن اولسه كرك . يوقسه عربلرده اولان « آ » « همزه الف ايله ساكنلى الف (آ ا) دن مركب اولديغى ايچون فارسيلر و توركىلرده اولان بسىط « آ، غه باشقه در. عربلرده اولان « ساكنلى الف » يالڭىز، سوز اورتالرنده غنه هم ه نچكه آواز ايله استعمال قىلنديغى ايچون توركى و فارسيلرده كوب وقت سوز ايتداسنده هم ده فالون استعمال ايدلمكده اولان « آ » دڭلدر. اوشبونڭ ايچون توركى و فارسى « آ، ل، ر، الفبا حرفلى آراسينه تزلورگه و باشقه حرفلر كى تعليم ايدلنورگه تيوشلى.

(۴۸) اسلاملر آراسنده بيش النى عصردن اعتبارا اصول تعليم بوزولديغى كى اصول تأليف ده بوزولمشدر. منخصص، عالملرگه فحطلى اولديغى كى دستور العمل طوتولنه چق كتابلرغه ده فقير چيلكدر. اوشبونڭ ايچون « ادبيات عربيه » حقنده تأليف ايدلن اثرلر ياعينا ويا كه بر قدر تغيير ايله اوليگى مؤلفلر نڭ كتابلرينى نقل قىلمقدن و بر سوزنى تكرار ايتمكدن عبارت اولوب، فى حد ذاته شول سوزلر نڭ درست و واقعگه مطابق اولمقى خصوصلرينه ذهن صرف ايدلدىكى كورلماز. شاگردلر و باشقه ياش بكيملر نڭ احوال و حيله لرينه موافق اوله چق صورنده ترتيب ايدلوب ايدلما دىكلرينى تيكشرمك ماده لرينه ده اهميت و برلماز. طوغروسى « ادبيات عربيه » گه دائر كتابلر نڭ كوبراك قسمى اربابى طرفندن انتقاد ايدلماش، ياخشىلرى بهانلردن آيرلاچق ميزانلرغه سالنمامشدر. اسلام عالملر يڭ غايه امللرى كتاب تأليف ايتمك اولديغندن اصل اهميتلى اولان شيلر بر طرفه تاشلانوب طورمش و مسلك هم مقصود اولان نقطه تعيين ايدلميه رك يازلمش تأليفلر نڭ ده كتبخانه لرده فائده سز

خصوصاً، اشتغال ایتمکه اولان فنیدک تاریخی و مشهور آدم لرینی اوگره نوب بیلکه لازمدر. بز، نحو و صرف او قود یغمزده خلیل و سیبویه، اخفش و مبرد، کسائی و فراء اسم لرینی ایشتدک ایسه ده بونلرنک نه کنی ذاتلر اوله چغنی بیلهادک، طوغروسى علوم عربیه تاریخینه عائد بر شی اولسون اوگرنورگه موفقی اولهادق. ایمدی شول کونلردن بیرو حاللر چوق تبدل ایتمدی، علم یولی خیلی ترقی قیلدی، عالملرمز کتابلرمز اولگی کونلرگه قیاس ایدلنورگه جائز دگل درجه ده کوبایمشد. اوشبو سببدن بو وقتلرده علوم عربیه تحصیل ایتمکه اولان شاگردلرمز ایچون علوم عربیه تاریخی و علوم عربیه عالملرینک ترجمه حاللری مجهول اولماسه کرک. شویله ایسه ده بعض بر شاگردلر علوم عربیه عالملری حقنده بعض شیلر یازمقلغمزنی رجا ایدرلر. بیلهادیکلرمزنی صورار ایچون یانه زده آدم یوقلغینه نه قدر متأسف ایسه ک صور اوچیلر اولدیغینه شول درجه خوش خاطرمز. اوشبونک ایچون بزلر شمدی علوم عربیه مشهور ذاتلر حقنده مختصر صورته معلومات یازاچقمز. «علوم عربیه» عالملری سوزی عام اولسه ده بز بو یرده آنچق لغت، صرف و نحو فنلرنده اوز زمانلرینه نسبت ایله متخصص اولان کیمسه لرنی گنه ذکر ایده چکهز. شاعرلرنی و شعر راویلرینی احتمالکه ایکنچی بر فرصت اولدیغنده ترتیب ایتمسه کرک.

* * *

علی (ابوالحسن بن ابی المالب رضی الله عنه)، ۴۰-۶۶۱ تاریخ ریضاننده «کوفه» ده شهید قیلندی. یاشی ۶۳ ده ایدی. قبری «نجف» ده در. رسول اکرم خلیفه لرندن دورتنچمسی اولان بو کیمسه، عرب لغتنه باشلاب فاعده لر تدوین ایتردیکندن اوشبو لغت که خدمت ای دوچیلردن اولمشد. اوشبو سببدن تبرککنمک امید ایله مشار الیه حضرتلرینی رساله مرنگه باشینه قویبق. بونک ترجمه حالی حقنده یازلمش اثرلر حساب خار چند اولدیغندن بو یرده اوزون سویلرگه حاجت کورلماز.

حضرت علی، علم ایله فضل، زهد ایله عدالت، جومردلق ایله جسارت طوغریلق ایله اخلاق حسنه نی جامع اولان صحابه لرندن ایدی. فصیح و اثرلی سوزلی اولوب، خصوصی و عمومی مجلسلرده صادر اولان عبرتلی سوزلری مختلف زمانلرده تورلی آدملر طرفندن جمع ایدلنش و بر قدرلری رساله شکلنده اوله رق جهاننگ هر قطعه سنده اولان مطبعه لرده نشر ایدلنوب طور مقده در.

حضرت علی، اگ فصیح خطیلردن اولوب، سویلامش

جیولوب یاتمقلرندن باشقه نتیجه سی کورلما مشدر. شمدی عصر مزده سوریه لی خریستیان عربلر «ادبیات عربیه» گه عائد اولوق اوزره یاکی اصولده کتابلر تالیف ایتریلر و تعلیم روشلرینی ده بر قدر نظام غه قویدیلر. اوشبو اثرلر و بو اوللر سببندن شاگردلرنک کوب و قتلری اقتصاد ایلمسه کرک. فقط تعلیم و تعلم حقنده بر مسلك تعقیب ایدرگه موفق اولما مش بزم اسلام قوملری مذکور اثرلردن استفاده قیله قتلری و یا که شونلر اصوللرنده اثرلر یازوب تعلیم فاعده لرینی نظام غه قویاچقارنده امید، کوب دگلدر. (۴۹) عرب لغتنه عائد اولان عامار، بر قاق شعبه لرگه آیلوب هر برینه مخصوص کتابلر و هر برینک متخصص عالملری وارد (۱).

۵۰) قرآن کریم و حدیث شریفلرده اولان غریب کلمه لرنگ معنالرینی تفتیش ایروب، اوستلرنده اولان پرده لرنی آچوچار علوم عربیه عالملری اولدیغندن عموماً قرآن شریف تفسیری حقنده اسلام ملتینک استاذلری علوم عربیه عالملریدر. فقط بزم ایسکی مدرسه لرمزده علوم عربیه یالکنز بالالار و مبتدیلر آراسنده غنه متداول اولوب، عالملری حقنده درست معلومات ویرلهادیکندن علوم عربیه عالملری توبان درجه لرده حساب ایدلمشدر. بو اش آدم قدری بیلنمگانک سببندن باشقه دگلدر یوقسه سیبویه و فراء، ابو عبیده وزجاج، اخفش و مبرد اسملری بخاری و مسلم کبی محدثلر صقنده بلیکه احمد ابن حنبل و مالک، شافعی و ابو حنیفه لر کبی مجتهدلر طبقه لرنده یورتلورگه نیوشلیدر.

۵۱) صوگ کونلرده علوم عربیه گه الوغ خدمت ای دوچار فرنگلر اولدیغی کبی ایلك وقتلرده اولان خدمت ای دوچیلرنک نخبه لری بزم تورکلر اوشنداق فارس لر و نادرلک اوزرنده کردلر اولمشدر. بونلر ایسه اسلام دینینه خدمت ایتمک نیتی ایله عمرلرینی علوم عربیه گه فدا ایتریلکری حالده فرنگلر اوز ملتلرینه و اوز دینلرینه خدمت قیلمق نیتی ایله شغللنمکه لردر. علوم عربیه متخصصلرندن اولان سیبویه، ابوعلی الفارس، زجاج، سیرافی، ازهری، صاحب بن عباده، ابن فارس، ثعالبی و غیرلر فارس قومندن اولوب جوهری، زمحشری، سکاکی، مطرزی و غیرلر تورک ایدی. ابن حاجب کرددر. (۵۲) نه کبی بر فن اولسه ده اولسون تحصیل یولینه کرمش شاگرد ایچون شول فن حقنده معلومات حاصل ایتمک،

(۱) ابن خلدون: «لسان عربیه گه مخصوص عامنگ رکنی: لغت نحو» بیان، ادب اسمنه دورت نرسه دن عبارتدر» دیبور. ج ۱ ص ۲۸۱.

حضرت علی رضی اللہ عنہ ننگ عبرتلی و اثرلی سوزلری
پك كوب شاعرلر ایچون سرمایه اولوب بونلرنی شعر ایدرک
سویلامشلدردن. جمله دن: «سرك اسپرک فاذا تکلمت به صرت
اسیره» دیدیکی سوزینی بعض بر شاعرلر:

كل علم ليس في القرباس ضاع * كل سر جاوز الاثنين شاع
ديه نظم فيلمشدر.

«ان لله ملكا ينادي في كل يوم لدوا للموت واجمعوا
للفناء و ابنوا للخراب» سوزینی ابوالعتاهیه:

لدوا للموت و ابنوا للخراب * فكلكم يصير الى تباب
ديه سویلامشدر.

معاد حقنده مجادلہ ایدوچی گه خطاب قیلوب: «ان
كان الامر كما زعمت تخلفنا جميعا و ان كان كما قلت فقد
هلكت و نجوت» دیمش سوزینی ابوالعلاء المعری:

زعم اننجم والطبيب كلاهما * لا يحشر الاموات فلت اليكما
ان صح قولكما فاست بغاسر * او صح قولی فالغاسر عليكما
دیمشدر.

«الهوى عهى» دیمش سوزینی عبیدالله بن معاویه
بن عبدالله:

ولست براء عيب ذي الود كله * ولا بعض ما فيه اذا كنت راضيا
فعين الرضا عن كل عيب كليله * ولكن عين السخط تبدى المساويا
ديه شعر صورتنه قويمشدر.

يوزك قاشنده: «يا غالبى حسبك من غالب * ارحم
على بن ابى طالب» ديه یازدیغی روایت ایدلنور (۱).
علی رضی اللہ عنہ ننگ آناسی ابو طالب جنابلری ده
عربلرننگ ائک فصیح آدلرندن بری ایدی. پیغمبرمز
حضرتلرینه طرفدارلق ایتدیکلرندن «شعب» ده محبوبس
قالقلری وقتده «قصیده لامیه» اسمنده (۲) مشهور بر
قصیده انشاد ایلامش ایدی. «اگرده انقلاب و اختلال
وقتده تصادق ایتماش اوله ایدی مذکور قصیده هیچ
شبهه سز معلمات سبعة گه قوشلاچق و «معلقات ثمانیه» اوله رق
برلکده کعبه گه اصلنوب تشهیر ایدلنه چک ایدی» دیورلر.
اوزلرینه استاذ اولدیغی ایچونمی و یا که باشقه بر
حکمت که مبنیدرمی؟ علوم عربیه عالمرینگ اکثری شیعه
مذهبنده ایدیکلرینی آچیق اعلان ایتماسلرده
آگا طرفدارلردن. بزم تفتیشهدن اوشبو نتیجه حاصل اولدی.

خطبه لاری و فیلمش و عطلری مثال طوتلنور. کندیسى آز
سویلر لکن غایت معنالی سویلر ایدی. خلیفه لک وقتنده
بر مجلسنده شاعرلرنی انتقاد و بر برندن تفصیل حقده الوغ
بحث اولدی. «شاعرلرننگ ائک معتبرلری کیم اوله چق؟»
سؤالینه قارشو هر کیم اوزی محبت ایتمش اولدیغی شاعرنی
کوستروب جواب ویردی. اوشبو وقت خلیفه حضرتلری سوزگه
کروشوب: «شبهه یوق، هر برگزنگ شاعری اوز صنعتنده
ماهردر، فقط بو شاعرلرگز برگنه زمان و برگنه اورنده
اولمادقلرندن باشقه، هر بری اوزلرینگ بر برینه خلاف
اولان مسلکلرینه بنا ایدرک سویلا دیکلرندن بونلرننگ شعرلری
آراسنده میزان و قیاس یورتک ینگل اولماز. طوغروسى
اوز مسلکلری نقطه سینده قارالدیغنده هر برگزنگ شاعری
اصابت ایتمشدر. اگرده بوننگ اوستنه آیروم بر فضیلت
اثبات حقنده بحث ایدوشر اولسه گز، بو کمالات ده، کشلردن
قورقوب یا که دنیاوی فائده نی امل قیلوب شعر سویلامکن
عقیف اولان شاعرلرگه گنه خاسدر. بنم فکرمه کوره بویله
کمالات صاحبی شاعر امرئ القیس بن حجردر، ديه قطع
نزاع ایتمشدر (۱).

حضرت علی شعر سویلرگه مقتدر ذاتلردن ایدی.
شعبی: «کان ابوبکر شاعرا و کان عمر شاعرا و کان عثمان
شاعرا و کان علی اشعر الثلاثة» دیمشدر (۲). شویله ایسه ده
سویلامش شعرلری آز و «دیوان امام علی» ديه طبع
ایدلمش مجموعه ننگ حضرت علی گه نسبتی درست دگل، دیرلر.
شریف مرتضی یا که طوغمه سى اولان شریف رضی (۳)
طرفندن حضرت علی سوزلری و خطبه لری اولمق اوزره
جمع ایدلمش «نهج البلاغه» ننگ حضرت علی گه نسبتی
درست اولوب اولمادیغی خصوصه اهل علم اختلاف ایتمشدر.
کوبراک عالمر، حضرت علی گه نسبتی تصدیق ایتدیکلری
حالده حافظ ذهبی کتابنگ تمامنی و آننگ شیخی تقی الدین
ابن تیمیه ده اغلبنی انکار ایدرلر (۴).

«اذا قالت حذام فصدقوها * فان القول ما قالت حذام».
مذکور «نهج البلاغه» کتابی مصر مفتیسى محمد عبده
حضرتلرینگ شرحی ایله برابر «بیروت» و باشقه شهرلرده
تکرار طبع اولنمشدر.

(۱) اغانی. ج ۱۵ ص ۹۳.

(۲) الاستیعاب. ج ۲ ص ۵۱۲.

(۳) شریف مرتضی (علی بن الحسین العاوی الحسینی) ۴۲۶ هـ
و برادری شریف رضی (محمد بن الحسین العاوی) ۴۰۶ هـ بغداد و وفات اولدیلر.

(۴) «هیزن الاعتدال» ج ۲ ص ۲۲۳ و «منهاج السنة» ج ۴ ص ۲۴-۱۵۹.

(۱) الکامل. ج ۱ ص ۳۱.

(۲) «قصیده لامیه» بزم کوردیکمز نسخه سى ۴۵ بیت (یوله) دن عبارتدر.

«Извѣстія общ. орх., истор. и этнографіи» اسملى كىتاب لردە يازغان اثرلارنىڭ فېرستلارنىڭ گە بازغاندە كېچكە بىر رسالە بولماقتى. هر كىمى چىن تانو، آنى ايكنچىلارنىڭ ماقناوى سېبىلى بولماپنچە، آنچى اول ذاتنىڭ اثرلارنى بېلو ايله گە بولدىغى سېبىلى، قاتانوفنى چىلاب تانو ايچوندە آننىڭ اثرلارنى بىلورگە تېوشىلدىر. آننىڭ مصنفلىرى قسقه ايسەلردە، اول نرسەلرنى بازار ايچون نە چافلى علم خزينەلرېنە مالك بولورغە، اوشانداق اول خزينەلرنى صاقلاب شول حالگە قويار اوچون نېنداي تحقىقلر اجرا ايتارگە لازم ايكانلىكى اھلىنە معلومدر.

قاتانوف چىنابلارنىڭ باشقە اثرلارنى اوئوماپنچە آنچى آثار عتيقە جەمئىتى طرفىدىن نىشر ايدىلگان (Извѣстія) نىڭ XIX نچى ھىم XXII نچى چىلدىرىدە درج ايدىلگان «Сказаніе иностранцевъ о Казани» سرلوحەلى بندلرېنى اوشانداق XXI نچى چىلدىرىدە «Отрывокъ изъ одной татарской лѣтописи о Казани» اسملى اثرلارنىڭ گە اوئوغاندىدە آننىڭ كىم ايدىكىنى بىلورگە مېكىندىر. قزان خانلىغىنە عائد روسچە ايكى بورونقى تارىخ بولوب واسىلىيىف طرفىدىن نىشر ايدىلگان «Сказаніе о зачатіи царства Казанскаго» اسملى كىتابىنىڭ صوئىنە قاتانوف طرفىدىن تاتار ھىم مغول خانلارنىڭ نىسبلىرى خصوصىدە يازلغان شجرە، بىزنىڭ علما اسمىنى غىصب لاغان ذاتلرېمىزنىڭ بىر عصرلىق اجتهادلرې ايله دە بولماقتى نرسە توغلىرى.

محترم قاتانوفنى كورونى كوبىدىن تىلەب يورىسامدە تقدىر آنى بو يىلغە چافلى مېكنا نصىب ايتىمى طوردى. بو يىل كوز، قزانغە باردىغىم وقت آنى كورونى چىن كوئىلدىن نىت ايتىمىم ايدىم. خصوصىلە ايكى عصر چاماسى مقدم سېبرىدە بولوب، اول حقدە بىك قىمتلى معلوماتلر وېرىگان، اسوچ عالمى «ستراالىنبرغ» نىڭ مصنفى قاپىن تابارغە مېكىنلىكى خصوصىدە قاتانوفنى درست معلومات آلو، آز بولغاندە اول حقدە بىر معلومات حاصل ايتو امىدى مېنى، آنى كوررگە كوچلىدىر ايدى. چونكە مېن «ستراالىنبرغ» نىڭ سېبرىگە عائد يازدىغى اثرىنى بعض بىر روس كىتابلىرىدە، ۱۷۹۷ نچى يىلدە روسچە باصلغان دىو اوئوسامدە لىكن نېچە يىل ازىلدە تابا آلمىغان ايدىم.

۲ نچى اوكتابرىدە محترم پرافىسورنىڭ آدرىسىنى قولېمە طوئدىغىم حالدە - يراق بىرلردىن ايشاننى كوررگە مشتاق بولوب كېلىگان مېدىكە اوخشاشلى - جاپا اولارنى قاتانوفنىڭ

پرافىسور قاتانوف ايله مصاحبە

ستراالىنبرغ. سېبرى تارىخى. اسكىفلر. تورانلر. روسىيە مەسلمانلردە اوز تارىخارىنە رغبت يوقلىق. پرافىسور قاتانوف.

روس مستشرقلارنىڭ ايكى عالملىرىدىن وشوننىڭ ايله برابر شرق عالمىنە و خصوصىلە تاتار - تركلرگە عائد نرسەلر ايله ايكى كوپ شغىللىقچىلردىن بىرى ھىچ شېئەسىز قزان آثار عتيقەسىنىڭ رېئىسى بولغان پرافىسور قاتانوف چىنابلردىر. بو ذات ۱۸۸۴ نچى يىلدىن بېرى تېكى جەمئىتىنىڭ مېخبر اعضاسى بولوب، ۱۸۹۴ نچى يىلدە جەمئىتىنىڭ حقيقى اعضاسى ھىم سركايتى ايدىلوب سايلانمىش و ۱۸۹۸ نچى يىلدە ايسە جەمئىت كە رېئىس ايدىلدىر.

قاتانوف چىنابلرى آثار عتيقە جەمئىتىدە اعضا بولوندىغى مدت، شرق عالمىنە عائد بىك كوپ فائىدەلى نرسەلر يازدىغى كېى رېئىس بولدىغىدىن صوگرە ھىم آنلرغە دائىر چوق شىلر يازمىشدر. ترك - تاتارلرغە عائد آننىڭ يازغان نرسەلرى تاتار تارىخىنىڭ ايكى قېمتلى صحىفەلرېنى تىشكىل ايتىسەلردە، اوشانداق اول نرسەلر تاتارلارنىڭ مېك باتوب بىر مرتبە تووشلرېنە دە كرمىگان بھالى معلوماتلر بولونىسەلردە لىكن علم مېرائىتىدىن محروم بولوغە عادتلىنگان غافل تاتار بالالرى اول كېك مستشرقلارنىڭ، جان كېك قېمتلى معلوماتلردىن فائىدەلنە آلمايلا. بلغار ھىم تاتارلارنىڭ بورونقى اثرلرى حقدە يازغان كىتابىنىڭ ھىر صحىفەسى، آلتونلر ايله تقدىر ايدىلورگە تېوشلى بولغان س. شىپايوفسكىلر غافل تاتارلر آراسىدە قىرى بىلونمى اوتوب كىتدىكلرى كېى، قاتانوفلردە، نادان تاتار دىئاسى طرفىدىن ھىچدە اعتبارغە آلونمى اوتوب بارالر. آنلرنىڭ يازغانلرېنە روسلردىن آرتق بىزلىر اھىمىت بېرىگە تېوشلى بولساقندە نادانلىغىم شوملىغىدە مە التأسف اھىمىت بېرى آلمايمىز. محترم قاتانوفنىڭ يازغان نرسەلرى تاتارلر اوچون بىك مھىم بولسەلردە لىكن بىز بو اوروندە آننىڭ يازغانلرېنى، كوپ بولدىلرى سېبىلى ذكر ايتە آلمايمىز. چونكە آننىڭ آثار عتيقە جەمئىتى طرفىدىن نىشر ايدىل طورغان

ايله آنى خفالارغه مجبور بولديغىنى بيان ايتدم . سوزنى طبعى ئىلگى «سترالينبرغ» دن باشلادم . چونكه صندقه صلتاوقىيلندن شولاي باشلامى باراميدردە ايدى . پرافيسور جنابلرى «سترالينبرغ» نىڭ اسمىنى ايشدو ايله آنىڭ كيم ايدىكىنى ونه ايچون سيبىردە بولورغه مجبور بولغانلىغىنى آبروم آچىق اولارق بيان ايتدىكىن سوكره سوزىنى ، «سترالينبرغ» نىڭ كىتابى نه كوچروب آنىڭ علمى جهندن بولغان قيمىنى ، نەسەچە فرانسوزچە نلردە بولنوبدە روسچەدە بولنومادىغىنى بيان ايتدى . مېن «آنىڭ روسچەسى بار ديو اوقوغان ايدم» دېسەمدە . قاتانوف جنابلرى «يوق روسچەسى يوق» ديو قات قات تاكىد ايتدى . مېن اوزم ايله برابر ، يازديغم «سېر تارىخى» نى دە آلوب بارمىش ايدم . اول كىتابنىڭ اولىكى بابى «اسكىف» لىر خصوصندە بولغانلىقتىن «اسكىف» لىرى ايسە آنده تركلر ديو بيان ايدىلىكىدىن شول خصوصدە پرافيسور جنابلرى سوز قوزغاتوب ، «اسكىف» سوزىنىڭ شول صورتدە بازىلوى خطا بولدىغى كېي ، «اسكىف» لىرى تركلر ديو دە درست توگل ، دېدى . «اسكىف» لىرى تركلر دېدىكى ايچون حسن عطاء فاضى ئىدە تخطئە ايتدى . «اسكىف» لىرىنىڭ تركلر بولوى بېك اوشانچىلى تارىخى دىللىلر ايله ثابت بولغانلىقتىن ، طبعى بىز اوزمىزنىكىنى درست لاپ سويلادىك .

اول حقەدە بايتاق سوزلر بولدىكىن سوكره مسئله «توران» سوزىنە كىلوب يتدى . قاتانوف جنابلرى اول حقەدە سوڭقى مؤرخارنىڭ جهورى طرفىدىن قبول ايدىلگان بول ايله حركت ايتماينچە ، توران ، تركستان سوزلرىنىڭ بىر معنىدە بولويىنى ، يعنى اول ايكى سوزنىڭ بىر معنىدە اطلاق قىلىنغان نرسەلر ايسكانلىكىنى تصديق ايتەلمىد . اول خصوصلاردا فطائى تارىخلارنىڭ بايتاق نرسەلر ذكر ايتدى . هلم اهللىرى ، سوزلرىنىڭ جملەلرىنى نوگل ، هر بىر دانەسىنى حلقى ميزانى ايله اولچاپ سويلادىكلىرى اوچون ، قاتانوف جنابلرىدە سوزلرىنىڭ هر بىر جملەسىنى اوشانچىلى سىدلرگە تورەب سويلدى . «مچنهد بعض وقت خطا قىلور» قاعدەسىنە بنا ، آنىڭ دە بعض سوزلرى خطا بولوى چائز ايسەدە لىكن علمى جهندن آنىڭ هر سوزى فائىدەلىد . شوناقىدىن اول حقە سوزنى اوزونقە سوزمادىم . تاتارلىرغە عائد علمى مسئلهلر بىر آز سويلاندىكىن سوكره ، سوز ، تاتارلارنىڭ اوزلرىنە كىلوب يتدى .

قوناقلىغىنە حركت ايتدم . اول كوئىنى فار باووب بوللر شومارغانلىغى وشونىڭ ايله برابر سفر ، تاغغە فارسى بولوب يراق بولغانلىغى سىبىلى ، بارغاندە بارىسغە تاوشالدىم . لىكن اول تاوشالوومنىڭ اوزونلى بولدىغىنى حسابلاپ شادلانە ايدىم . يولده ايكى غاراداويدىن سوردىكىن سوكره ، طوب طوغرى قاتانوفنىڭ قوناقلىغىنە باروب ييتدم . طشقى ياقىدىن ايشىگىنە ، قاتانوفى ايكانلىكى بازولى بولغانلىغى سىبىلى ،

ھىچ شېئەلنى زۋانوقىنى بېردم اودن خىلى مدت جواب بولمى طورغانلىغى ايچون ، «ئىللە مونوڭدە زۋانوغى «اورنوبرغ» دە غى بىر مخرمىزنىڭ زۋانوغى قىيلىدىن اثر اېنىمى مېكان ؟ آنده غىچە تەزەگە گنە قاغارغە بولماسە بارار ايدى ، خدائىم!» دېب طورغاندە بىر قىز چىغوب ايشىكنى آچدى .

قىز اوزى بىك آلاما بولسەدە لىكن آچىق بوز ايله «سىزگە كم كېرەك بولادى» دېدى . طبعى مېن : «قاتانوف جنابلرى كېرەك ايدى» دېدىم . قىز : اول بىت حاضرندە صرغاب ، دېدى لىكن مېن آڭا جدى صورتدە «يرافدىن كېلىگان ايدم آنى كوررگە بىك كېرەكسىنە ايدم» دېدىكىن سوكره قارتوچقەمنى قرغە چىقاروب بېردم . قىز كوله كوله آلوب كروب كىتدى .

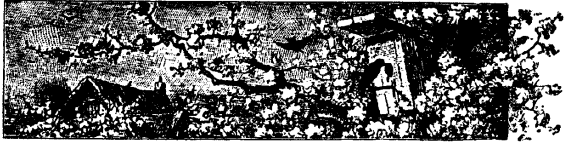
شونىدە ايتوب كىتىم ئلى : مېن قاتانوفنىڭ ايشىكى توبىندە طورغاندە ئىللە ئىلر اويلى ايدم . اوزمىزنىڭ علوم ومعارفدىن خىرسىزلىكەز ، مەنىت يولپنە كوررگە سوڭقە قالوب ئىللەنى چاقلى عالى مېر ائىلردىن مچروم قالولرىمىز ، شوشى ايشىكنىڭ اچكى ياغندە طوروچى علم خىزىنەسى بولغان ذاتغە اوخشاشلى عالملرنىڭ اوز آرامزدە بولما . غانلقلىرى سىبىلى بىلر ، نى چاقلى مشقتلر كوررگە مجبور بولغانلىقىمىز ، بارسىدە مېنىم باشمە ، جولان ايتەلر ايدى . كويە اوتماينچە تىگى قىز چىقوب : «رحىم ايتەسىز» دېدى . مېندە يوقارى تابا منوب كىتىم ايشىكنى آچوم ايله آچىق يوزلى بىر آدم مېكا فارشو اولاروق ايكىنچى بولمەدىن كىلوب چىقتى . اول ئىلگى مېن كوررگە مشتاق بولوب باردىغم قاتانوف جنابلرى بولدى .

سالورغە تېوشلى بولغان طشقى كېوملرمنى سالدىدىن سوكره پرافيسور جنابلرى ايله قول قىشدىق . اياڭ اول اولارق پرافيسور جنابلرىنە «مېن سىزنى بىر آز وقتغە خفلامقچى بولام ، عفو كىزى رجا ايدىم» دېدىم . اورندىلرغە اوطوردىكىن سوكره اوزمىڭ نە قىد

قارغاب اولورده در ايدم. اوزمزنكىلرنىڭ غىبىت ايله مالا
يعنى دن باشقەنى سوبىلى بىامگان تللىرى ايله، پرافيسورنىڭ
علم ايله حكەمتدن باشقە نرسەنى سوبىلى آلماي طورغان
تئىنى قىياس ايدوب خىران بولوب طورده در ايدم. دوستلارمىزدىن
برەو: «قاتانوفنى چىرتسەڭكە علم چىغە» دىگان ايدى.
مىن شول سوزكە يقىنا اشاندىغىم ايله برابر اوزمزنكىلردىن
چىرتكان صابون جھالت ايله جىوانىت چىغوغە قايفوروب
اولطورە ايدم.

بو چاقارده مىنم كىلومەساعت يارملر بولغانلىقدىن
پرافيسور جىنابلىرىنە حسن قىبولى وشول چاقلى عزيز
وقتنى قىزغانى اوطورغانلىقى اوچون رحمت وتشكر ايدوب
ايدىن چىغوب كىتدىم.

مادى آطلاسوف.

شاعرلىر وشعرلىر

«شورا» ادارهسى طرفىدىن يارومى وفاتلردىن وبارومى
بو كوندە سلامت اولان شاعرلارمىزدىن اون عددىنىڭ
اسملىرىنى يازوب شونلر ايجىدىن اوچ شاعرنى انتخاب
ايدىرگە، انتخاب ايدىلمش شاعرلارنىڭ اوچار سطر شعر-
لرىنى دە يازوب ييارولرى رجا ايدىلمش ايدى.
اوشبو خصوصە ادارهگە كەلمش جوابلر آز اولوب
آنلر آراسىدە برسىگنە اداره طرفىدىن قويلمش شرطلارغە
موافق كورلدى. شونى ايسە وعدە مزگە موافق اوشبو
عددە درج ايدىمىز. قالان مكنوبلارنىڭ درج ايدىلمادىكلرىنە
سبب، ادارهنىڭ شرطلىرىنى رعايت ايتىلمادىكلرىدىر، شونىڭ
ايجون بىزنى معذور كورسونلر.

جواب:

«شورا» ادارهسىنىڭ اوتىنچىنە بناء شاعرلىكلرىنە،
اوزلارنىڭ ئەزگە شاعرىت بولغان كېمەسلەردە باش ايبە
طورغان حقيقى شاعرلارمىزنىڭ اسملرن يازوب ييارونى
بىزە اوزمىزگە بورچ بلىدك.

شاعرلرن نظم بلەن سويلە وچى حقيقى شاعرلارمىز
وفاتلردىن: (۱) شەمس الدىن صوفى زكى. (۲) قارغابنىڭ

قاتانوف جىنابلىرى، تاتارلارنى تارىخلىرىنە اهمىت
بىرماولرى ايله عىبلى، «تاتارلر آراسىدە تارىخنىڭ اصلا
قدىرى يوق» دى. «نېچە يىللر مەقم ابن فضلاننىڭ معلوم
قدىرى سياحت نامەسىنى ترجمە ايتوب بىرگان ايدم.
شونى دە باصا آلماي ابدىرادىلر» دى. «بلغار هم تاتارلارغە
عائىد غىرىبى آوروپا تللىرىدە بىك قىمەتلى ائىرلر بار،
تاتارلر شونلردىن فائىدەلنورغە وشونلارنى اوز تللىرىنە ترجمە
ايتارگە تىوشىلبلر ايدى حالبوگە ترجمە ايتىبلر، مۇنە مىنكە
اسپانىولچە يازغان بر بلغار تارىخى بار» دى.

پرافيسور جىنابلىرىنىڭ اول سوزلىرى نارسىدە حق
بولغانلىقى اوچون طبعى مىن عىمەزنى اعترافى ايتوب باش
بوگوب اوطوردم

صوگرەرق تاتار مۇرخازىدىن مرجانى، حسن عظمى
حقلىرىدە سوز بولدى. پىتر وىلىكى زاغرانىتسەدىن اوقوب
قايتقان مشهور نىپىلويوفى ايله، بر اول موزىكىنىڭ ايدىدە
كىشىر بوگىككىنى آشاغان وقتلردە نىپىلويوفقە خطاب
ايتوب: «بو ايتاليا زافوسكەلىرى بولمەسەدە اوزمىزنىكى،
ملى...» دىگانىنە اوخشاشلى تىگى ذاتلارده اوزمىزنىڭ
مۇرخلارمىز بولغانلىقلىرى اوچون آنلر حقندە بىك ياراتوب
سويلادم.

بىزنىڭ مسئله بو اورونلارغە يتكەندە، مىنم قاتانوف
قوناقلىغىنە كىلىگانە بر ساعت بولوب اوزغان ايدى. تاتار
دىياسىدە وقتنىڭ كونى توگل، پلى نكە قدىرى بولمەسەدە،
آوروپا عاماسىدە آنىڭ مىنوتىنە چاقلى ساناولى بولغانلىقدىن
«مىن سىزنى خفالايمىز عفو ايتەسز ايدى» دىوب اوزمىزنىڭ
كىنەچكلىكىمىنى آكلاتدىم. پرافيسور جىنابلىرى مىنم اول
سوزمىنى ئىللە ايشوتىمەگانلىكىدىن، ئىللە ايشوتوبدە قدىرى
وقتىنى قىزغانماغانلىقدىن هماندە شوق عالمىنە دائر سوزلارنىڭ
دوام ايتىمكە ايدى.

مىنم اوچون اول سوزلارنىڭ هر برسى آلتوندىن
قىمەتلى بولغانلىقلىرى اوچون، راحتلىق طىكلامدە دوام
ايتدىم شول مجلسدە سوزلانگان سوزلردىن قاتانوفنىڭ كىم
ايدىكىنى تاغىدە آرتقراق بىلدىم. آنىڭ، جىسمى توگل اسمىدە
تاتارلارنىڭ علما اسمىنى طاغوب بوروچىلرىنە معلوم بولغانى،
ئىللە نىدى عىر بچە، فارسىچە كىتابلردىن سوز سويلاگان
چاغىدە، اوزمىزنىڭ غفلت درياسىدە دىيامىزنى، بىگىراكە
مدرسىلردە ۲۰ شوقىل عەر چىرتوبىك عىر بچە، فارسىچەدىن
خبرسىز والىعاصل جاهلى مطلق بولوب چىغوقچى روحانىلارمىزنى

مرجانی حقنده جوابم

«شوری» نڭ ۱۱ نچی سانی «مخابره» قسمنده اوچ سؤال یازلوب فارلردن شوکا جواب طلب ایدلمش ایدی. ۳ نچی سؤال حضرت مرجانی حقنده اولوب «ملتزه نه کبی خدمتگر کوستر دی و بو خدمت فکر یه لربنڭ تأثیرینی دنیاده وقتنده کوردیلر می؟» دبه یازلمشدر. بن ایسه مرجانی نڭ شاگردی اولدیغهدن ۳ نچی سؤال نڭ جوابی بنم طرفهدن یارلماسی لازم کبی کورنوب «شوری» نی اوقوغاچده جوابی حاضر لب قویتمش ایدم. لیکن تورلی موانع سببلی اوشبو کونگه چه فالدر لیدی. اول توغریده باشقه کیمسه لردن جواب کورنمادیکندن جوابینی کوندرمک بولدم.

استاذ محترم حضرت مرجانی نڭ خدمت ملیه لری کوب بولسه ده موند فقط بعضیلرن یازوب تفصیل نی کتاب لردن قاراب بلمک لری ایله توصیه ایدمن.

مرجانی حضرت لربنڭ ملتزه کوستر مش خدمت لری باشلوچه شونلردن عبارتدر: (۱) قرون وسطی و قرون متأخره لردن علم اعتقاد ایله علم کلام تفریق ایدلمای، حتی بر کیمسه مسائل کلامیه دن بر مسئله گه انکار ایتسه، آنی تضلیل ایدوب کافر بولدی دیه حکم ایدب الوغ خطا لرغه توشار ایدک. حتی بونڭ خطا ایکنی ده خاطر مزه کلام ایدی حضرت مرجانی ایسه اوشبو ماده لرگه دوشنوب عقاید سلفی باشقه و علم کلام دخی باشقه بر علم اولوب سوکندن پیدا اولمش بر امر مستحدث و سلفی عندنده مذموم علملردن اولدیغنی کتابلرنده بیان ایدوب کوب اختلاف لربنڭ کیمسلا کینه سبب اولدیار. (۲) ادله که تمسک، مجتهدلر شأیندر، زمان اجتهاد ایسه دورتیوز یلدن صوڭ منقرضدر، سوکندن کلذر نڭ ادله که تمسک لری جائز اولماز، قرآن شریف و احادیث نبویه نی اوقوسه قده فقط ثواب اوچون، احادیثی ده رسول الله نڭ قولی دیب فقط تشرف اوچون گنه اوقور ایدک. بو حکمت چشمه لرندن، باشقه چه هیچ شی ملاحظه ایدلماز، حتی بونلر ایله استدلال نی جائز کورمای «دلیل المقلد قول المجتهد و قول فقها مقدم بر ادله نقلیه بزار ایسه هر فایومز مقلد من. بزارگه قول فقها یته در، روایت کتابلرنده کورلمش قوللر نی هیچ تفتیش

ابو المنیخ بن ابی الفیض (۳) هبة الله بن سید بطال (۴) آفمنلا (۵) غیاث الدین بن حبیب الله رحمانقلی. حاضرگی کونگه صاغ و سلامت بولغانلردن: (۱) دردمند (*) (۲) عبداه توقایف (۳) فراقی (۴) فریاد و فغان ایبه سی صادق افندی (۵) ظریف بشیری.

شمس الدین صوفیدن انتخاب ایتدیکمز سطرلر:
ای دریغا طاقت صبرم قرارم فالهادی
اضطراره دوشمشم چون اعتبارم فالهادی.
دوشدی غم کردابنه شمعی وجودم کیمه سی
شوبله باندم کیم متاعم رخت پارم فالهادی.
فصد ایدرم جانمه چون صوصامشم قانمه
وارلغمه التفات اعتبارم فالهادی.
و: آت سنڭ آستنڭ در یورگیل بو یرنڭ حدین آل!
ناگهان اول آت سنڭ آستنڭ بولغای بولغای.
هبة الله شاعر دن:

تنگ جانم نهجه کون مهیمان ایکاندر بیلمام
اوندی عمرم باری سران ایکاندر بیلمام
دنیاده نوزدم عمارت باری نادانلق ایله
بو عمارت جمله سی وبران ایکاندر بیلمام
خواب غفلتدن کوزمی آچمادم تونل طوروب
تونل طورغان بنک لربنڭ سلطان ایکاندر بیلمام.

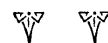
توقایفدن (معراجنی تصویر ده):

دنیاده هر نرسه ده بر اوز اصلنه مه یل نه
آشدی قدرتله سماواتقه بو کبچ قرآن یته.
بهر وحدت استنی آستقه کیلدی شونک فاینادی
بتدی بحر اولدی زمین همه زمانه فالهادی.
امید سزلگن تصویر ده:

کوبهو موکلانسه م فونوب ملی آغاچار اوستنه
بارسی فورغان، برگنه یوق جانلیسی بافرافلیسی.
فقط طوقای شعرلرن انتخاب ایکنان چاغنده فایسپسنگ
بازارغه بلمیچه کشی بر آز حیرنده فاللا. چونکه کوب
شعرلری بار، که: اوزلربنڭ موضوعنه قاراغانده همه سی ده
برنچی درجه ده بولوب کورنلر.

معلم: عبد الرحمن سعیدی. «آقتوبه»

(*) بونڭ کیم ایدیکی بزرگه معلوم دگل بلکه محرر و اداره گه
معلوم اولسه کرک، ع. س.

ممكن اولغان فنلرنك هر قابوسندن خبردار اولوب ملتەمزنك رذالندن قورنلوب تەمدن وترقى يولبەنە كروب شول فنلرنك، ضرور اولديغىنى وبو فنلر، دېنەزگە خلاف اولماي بلسكە شريعتەمزنك بيورغى اولديغىنى «الشريعة لا تكذب بالحكمة» و «الفن خير كله» دېهە كتابلەرنە فچقرر بولدى. افسام فنوننى واول فنلرنى اهل اسلامە كېملر باشلاب چقاردىغىنى وبو فنلرنك اهل اسلام آراسندە انتشارى قاي روشدە بولديغىنى وبو فضائلدن محرومبەتەزگە سبب نە شېلەردر... بارچەسنى بازوب قومەزگە سعادت يولى كوستردى. بوكېى حاللەرگە دوشمنك اوچون باش سبب تاريخ اولديغىندن عومومى وخصوصى تاريخ كتابلەرى بازمايە باشلادى. بالخصوص قومەمزنك تاريخن يازمق اهم اولديغىندن شول يولە اوژن قزغانماي اسكى كتابلەر واسكى مكنوبلەردن معلومات طوبلاب حتى قبرستانلەرغە يوروب زيارت نالسلەرى قاراب آثار عتيقهلەرە كوز سالوب بلغار و قزان تاريخلەرن يازمق قە موفق اولدى. قومەز آراسندە معارف جەدبەنە هيچ يوق ايكان آكنا باشلاب كوز سالوب مەم ايدىگن بيان ايدوچى، ادببەتەزە هم باشلاب نظر سالوچى و ملت اسلام ايلك حالندە دنيا يوزندە برنچى مەمدن قوملەردن اولوب آثار زمانەسندە تەمدن وترقىلەر قاي درجەدە بولغان وبو تەمدن نك سونە كېنە نېنداي آفاتلەر سەبب بولغانلەر... بارچەسنى باشلاب يازوچى وطائفەمەزە باشلاب بىلگرتوچى اوشبو مرجانى حضرتلەرى بولدى. بو جەهالتمەزگە الوغ سبب دە تحصيلەز دە ترتيب يوقلغى، چن علم حاصل ايتماگەز اوچون مقدمەلەر برلە گنە اكتفا ايتماي بلسكە هر هلمەنك مسئلەلەر ندىن خبردار اولمق و ترتيب ايلە تحصيل ايتەك ضرور وقومەز اوچون دولتمەزنك يازو ولساننى وفوانين موضوعە سنى بلەك واجب ولازمدر دېهە باشلاب يازوچى، طائفەمەز اوچون باشلاب فايغروچى و شول يولە بولغان دقايق امورلەرگە توشنوچى استاذ محترم حضرت مرجانى در.

گرچە اول كېى الوغ وتقدير سز خدمتلەردە بولنەدە آنك قدرن بلوچى، كتابلەرن و افكارلەرن قبول ايدوچىلەر، زمانەسندە آز ايدى آلشلازغە و ياردەملىشورگە تېوش بولغان خدمتلەرى برابرېنە عصر داشلەرى طرفندىن اذيت و جفالىر كورر وكوب افترالار ايشدر ايدى «عصر داشلەرم گرچە قدرمى اول قدر بلەسەلەردە صوكلەر شايد قدرمى بلورلەر بن سوزمى دە شونلەرغە قاراب سويلادم» دېهە هر وقت بيان ايدەر وشونك ايلە متسلى اولوب، طائفەمەزنك آياقلا-

ايتەمزدن قبول ايتەك تېوش و عمل ايتەك لازم» دېهە يورر ايدەك هم شولاي بولدى. مرجانى حضرتلەرى بو فكرنك خطا ايدكىنە دوشنوب ادلەگە تەمسك، افتدارى وار آدمەلرنك هر قابوسېنە جائز و هر مسئلەنى ادلەگە تطبيق واجب و بو كېى خصلت افراد امتدن هيچ كېمگە خاص دگل، زمان اجتهاد هيچ منقرض اولماز، جناب حقنك قدرتى زمان و مسافەلەر ايلە تەديد ايدلماز، دېهە بيان ايدوب اولاد امتكە بر تورلى حرېت فكرېه ويردى؛ تقليد ورطەسندن قورنلماقەزە و هر شينك اصلن و توبن ايزلامكەزگە سببچى اولدى. گرچە بو مسئلە حقندە باشلاب تەنبه ايدوچى قورصاوى حضرتلەرى اولسەدە مسئلەنى تمام آچوب ادلەلەرن بيان و نشر ايدوچى اوشبو مرجانى حضرتلەرىدر. ۳) افسر ليالەدە عشانك سقولى توغروسندە الوغ نزاع و اختلافلەر وار ايدى. هر ايكى طرف بر برىنى جرح ايدلەر و رسالەلەر يازشورلر ايدى. اكثرېت ايسە عشانك فرضلغندە ياكە قضانك لزومندە بولسەدە دليللەرى قوتلى اولمايدىغىندن اختلاف همان تمام بولمادى. حضرت مرجانى اوشبو حقندە «ناظورة الحق» كتابنى تاليف ايدوب افسر ليالەدە حتى هيچ تون بولمغان اورنلەردەدە عشانك فرضلغىن قوتلى و اساسلى دليل ايلە اثبات ايدوب اوشبو نزاعنك كېسلما كېنە سبب اولدىلەر.

بوندىن ماعدلا كوب امور دېنەدە ما هو الحق و محض الصوابنى بيان ايدوب غايت دقيق و مهم مسئلەلەرگە تەنبه قىلدىلەر. باخصوص كلام شريفنى تصحيح دە اجتهاد لرى و تسمية اولاد توغروسندە بولغان تەنبهيارى شاپان دقت و الوغ خدمتلەردر.

قومەز آراسندە جەهالەت غالب اولوب حقيقى علم ايلە اشتغال ايتماي فقط جەدل و بر آز فقە ايلە اشتغال ايدوب سالفەمەزنك بره فالدرمش یمش لرى اولان كتاب و سنت علملەردىن و سبب تەمدن اولان فنلەردن بالكلية محروم ايدەك. مدار كمالات هەدە قومەز آراسندە اعتبار شول جەدل و مناظرەلەرغە مەهارتەن عبارت اولديغىندن هر قايومەز عزيز عمرلەرمەز و قيمتى اولمىيان وقتلەرمەزى شول يولە ضايع ايدب كتاب و سنت علملەردىن بى خبر اولوب تاريخ و جغرافيا و حساب كېيلەرنى علمەن ساناماي حتى بونلەر ايلە اشتغالنى تضييع عمر دن عد ايدەر ايدەك. مرجانى حضرتلەرى ايسە بو روشلى بولمايېنچە هر علمەن ما هو المقصودنى آكلاب، كتاب و سنت علملەرن بكمالە تحصيل ايدوب، تحصيل

لندل نور اوچون ايمش! يوق - آلاي توگل؛ بلكه آدم بالالار ندىن باشقه چچكه سويوچيلرگه - اومارنا فورتلر بيه ، توكلى طورالرغه هم بونهن شونداي چينلرگه حاضرلاب طورالر . چچكه ارنگ بزرگه حاجتى نوشمى ، بز چچكه لرگه كيرا كمپيز ؛ اما چينلر - حشرات Насѣкомыя لر ئوله نلرنى طورانلاندرر اوچون غايت كيره كلى جانوارلردر .

مىنم شا كر دلرم بو سوزلرگه بيك تيز اشاناسپلرى كيلمه دى . آلا ر ايتهلر : «چينلر ، كوبه له كلر ئوله نلرگه فقط ضررغنه كيتوره لر . يافراقلرن ، بهشارن ، قامللرن حتى نامرلرنده آشاب قوروتوب بتوره لر» دىب . درست ، موندای چينلر ده بار . ليكن چينلرنىڭ بارى ده دشمان توگل آراده اېڭ دوست هم ياردمچى بولغانلرى ده بار .

چير يوزينىڭ آفسترااليه اسملى قسمى بار . آنداغى كشيلىر ، كلؤير آلوب كيلوب ساچدېلر كلؤير اوسدى ، ليكن ياخشى ، طوق ئورلق بيك آز بيرگان بر عالم ايتكان : موند - آفسترااليه ده كلؤيرنىڭ ئورلقسىز آچ بولوى ، بو چيرلر ده توكلى طورالرنىڭ بولغانلردر . توباي طورالر كيتورب يبارساك كر كلؤيرلر ده هر يلىنى طوق - ئورلقلى بولورلر ، ديگان . آنداغى آدملر بو عالمنىڭ سوزن طكلاپ آفسترااليه غه توكلى طورالر كيتورنكلنر هم عالمنىڭ ايتكانى درست ايتكان ؛ شول زماندىن بيرلى كلؤير آفسترااليه ده ده طوق - ئورلقلى بولوب ئوسه باش - لاغان . دېمكگه Насѣкомыя - حشراتلر ، ئوله نلرگه ياردمچى ايتكان صوك بولار نينداي ياردم ايتهلر ؟ شونى قارىق .

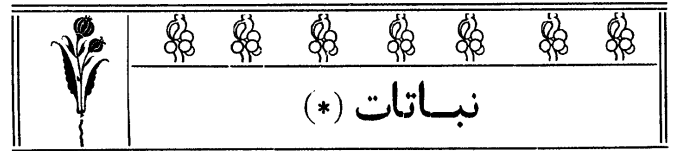
بال هر بر چچكه ده بولدىغى كېلى كلؤيرنىڭ چچكه لر نده ده بار . بالالار آنىڭ بالن صوررغنه بيك بارانلر . آلاردن بيگرهك بو باللرنى اومارنا قورنلرى ، هم توكلى طورالر صورروب چيه لر . بر عالم بال قورنلرنىڭ بال جىغان چانلرنده بر چچكه دن ايكنچى چچكه گه اوچوب يورولرن دقتلر قاراب طورغان اول ايتيه : بال قورطى بر چچكه ده بال آلغان چاغنده بتون چچكه گه واقفنه نوزانلر قويوب كينه هم بو نوزانلر بلهن شول جنسدىن بولغان ايكنچى چچكه گه باروب قونه دى . بال قورنلرى چچكه لرنى آيورب تانوب باوب اوچالر : مثلا : جوكه چچكه سندن اوچوب كيتكان ايتكان ، طاغى ايكنچى بر جوكه چچكه سينه باروب قونه ؛ باشقه چچكه لرگه بتونلاي كېتمى ديوراك . باكا چچكه دن بال ازله گان وقتنده بر نيچه نوزاننى چچكه نىڭ آغزبنه توشورب قالدرا آلا . بو طوزان ايسه چچكه اوچون غايت

نولرندىن همان اميدىنى كيسماي حكيمانه صورنده اجتهادلرندە دائم اولوب حقلقنى يازمقدن و نوغرى بولنى كوستر مكدن هيچ يالقماز ايدى .

استاذ مرحومنىڭ ديدكارنچه بو كوندە آنىڭ قدرن بلوچيلر كوبايدي حتى وفاتينه ۲۵ يىل يقينلاشو مناسبتى ايل يادگار حاضرلك صدندە بولنمقلرى ده ايشدلمابه باشلادى . بو كېلى حاللر ، طائفه مزنىڭ اويغانوينه و ترقى يولبنه كورلر بيه انوغ دلبلدر . چونكه جهالتمزنىڭ باش سببى ده شول - علمنىڭ واهلېنىڭ قدرن بلماومز - ايدى .

استاذ محترمىڭ خدمات مليه لرنى تاما تعداد ممكن اولمادىغىدن فقط بر آزا حوالن يازوب ، احوالدىن صوراب يازوچى افنديگه نحسين ايدوب ، اوفوچيلرغنه اوشبو بيانات عاجزانمى عرض ايلدم

امام : ح اوتاكى .

ننى اونولر

تورلى توسلى تويچلر فى خدمت ايتهلر ؟

тычинка - يعنى آنالى نېگه كيرهك . بز برنى بلارك : آنالىنىڭ باشندهغى كچكته قاپچغنده - حشفه سنده طالع يتوشه . طالع بلهن مبيض ايسه - چچكه نىڭ ايك مهم قسملرندىن در . пестикъ يعنى آنالى نى اوچون ؟ بونىڭ اجنده - مبيض اسملى چيرنده كچكته كوكاى (بيض) لر صافلانە . آنالى ، بو يوشاق بىضلرنى هر تورلى قيونلقلردن صافلى تورغان نقلى كاروپكا منزلنده لر در . اما فايوسى قزل ، فايوسى زنگار فايوسى صارى توسده گى مانور лепестка - تويچلر ، چچكه لر اوچون نېگه كيرهك ؟ بولار ، نى خدمت ايتهلر ؟

I تورلى تورلى مانور توسلى تويچلر بلهن چوبارلا - نغان بانچلر ، بولونلر نينداي مانور ، يه مىلى ، كوكلكگه يفوملى بولا ؛ روزا ، ميللاوشه هم لاله ارنگ بيزه نوى ، ماتورلغى توغروسنده شاعرلرگنه توصيف ايدوب يازا آلور . اول قدر مانور زينتلر اسراف توكله صوك ؟ كوب كشيلىرنىڭ اوليلاونچە - تويچلرنىڭ يارنلوى هم مانور توسده ئوسولرى مانور بو كيتلر باصار اوچون ، خوش ايسلرى ده بزگه ايسناب

طوق ئورلقىن ايسه نى هم مانور به به ك طوبوب ئوسه .
بو بلادن- نباتاتنى اوزلر يىڭ طلغسى بلەن آنالانودە
كم قوتقارە ؟ اوز جنسداسى ايكىنچى چچكەدن كم طلع
كىتوروب سېمە ؟ بو اشلرنى قېلوچى يعنى آياقار يىنە، بورو-
نار يىنە ايارتوب، ايكىنچى چچكەدن نوزان آلوب كېلوب
سېبوچى، حشرات : چېنلر، كوبەلەر هم چىكرتكەلردر .
لكن بولار بو اشنى بوشقە اشلەمېلر- طوزان كېتورو
برابر يىنە نباتاتدن بال هم فاتىر- طورو حقى آلوب اوستاوينە
چچكەنڭ خوش ايسلرن دە ايسنەب كېتەلر .

**

III نباتاتنڭ تورلى تۈسەگى مانور تويچلر بلەن
زىنتلانوى ئللە نى اوچون توگل- ماتورلقلرى بلەن اوزلر يىنە
حشرانلرنى : چېنلرنى، كوبەلەكلرنى... جذب ايتار اوچون .
بر بولون، نى قدر مانور چچكەلى بولسە شول قدرى
آچق كورونە، اول بولونغە كورلر مېجوراً توشە . بونى
كوروب حشرانلردە كېلوب قونەلر . شوگا كورە چچكەلر
اوزلر يىنە چىكرتكە هم بال قورنلر يىنە سوېدروب، يانلر يىنە
كىتورور اوچون، برسندن برسى اوزوېشوب تورلى
آچق توسلر بلەن زىنتلانەلر، تورلى تۈسەگى فلاقلر
آصالر نېندى مانورلرى بولا : برسى ئلى كوك توسلى
كوكلچم تۈسە ايكان، كوش سمان - آق تۈسكە ئەيلەنە؛
آلتون صمان - صارى تۈسە ايكان، اوت توسلىسى
بلەن برلەشە - بولار گوبا جېفەك ياكە بارختدن توفولغان
كېك كورونەلر .

چچكەلر گوبا زور شەرلردەگى ساتوچىلر كېك
كانكورېنسېمە -- مسابقەدە : ساتوچىلر مغازىنلرى آلدېنە
تورلى مانور بوياولى گوزل و متناسب حرفلر بلەن
يازغان ۋېۋسكەلر آصالر . هم ايك مانور وتازا ناوارلرن
خلفنڭ كوز آلدېنە فويوب طورەلر . هر نرسەلرن مانور،
تازا و پاكېزە ايتوب كورسانەلر . چچكەلر بال قورنلر يىنە
چىكرتكەلرنى اوزلر يىنە كېتورور اوچون تورلى تۈسەگى
فلاقلر بلەن بېزەنگانلرى كېك سودا كىلردە شولاي اوزلر يىنە
خلفنى جاب ايتوب مشتربلر كوبايتور اوچون قېلانلر .
مانور پاكېزە ماللرنڭ االبەنە مشتربىسى كوب بولا .

تەملى بال هم خوش ايسلر هم تورلى تۈسەگى
مانور يافراقلر - (تويچلر) نڭ ئولەنلرنڭ اوزلر يىنە
ھىچ كېراگى بوقى . فقط اوزلر يىڭ دوستلرى - جباتە

كېرەكلى ايدى ؛ چونكە بوگار دن باشقە چچكەدە ئورلق
حاصل بولمى ايدى .

بال قورنلر يىنە هم توكلى طورالرغە چچكەلر كېرەك ؛
چونكە آلار چچكەلرنى تەملى صوندىن بال آلار . اما ئولە-
نلرگە توكلى طورالر هم بال قورنلرى كېرەك ؛ چونكە
بولار چچكەلرنى طوزانلر، طوغروسن ايتكاندە طوزاننى
آنالغە صالوب بېضنى آنالاندەرلر، بېض آنالانماسە
ئورلق حاصل بولماي ايدى بال قورنلرى هم توكلى طورالر
بولماسە ايدى ، بېك كوب نباتاتنڭ حاللرى ناچار بولور
ايدى . ايندى ئولەنلر ناچار بولسە حيوانلر هم آدملرنڭ
دە حالى كون كورشلرى ناچار بولور ايدى . بو جېر
شارندەغى اوچ دنيا نڭ (*) بر بر يىنە تعلقلىرى بېك قوتلى ؛
بر برسېنە باغلانغانلر، بر بر يىنە ياردەم ايتەلر .

بال قورنلر يىڭ بويە بر وقتدە بر جنس چچكەدن
(مئلا جوکە چچكەسندن جوکە چچكەسېنە) اوچوب پورولرى،
چچكەلر اوچون دە ياخشى، اوزلر يىنە دە فايدە - بوش
كېتېلر - بال تويەب كېتەلر . اكر چېت - بوتەن چچكەگە
باروب قونسەلر ايدى، جوکە چچكەسېنڭ توزانلرى بوشقە
كېتار ايدى . چونكە جوکە چچكەسندەگى توزان بلەن جوکە
چچكەسىگە آنالانە . باشقە چچكەلرگە آنڭ ھىچ فايدەسى
بوق .

**

II سز احتمال ايتورسز : «آنالق» هم «آنالق» ي
بولغان چچكە، اوزن اوزى طوزانلاندرغە- آنالاندرغە
ممکن بېت . آنڭ اوچون چېنلرگە ياردەم صوراب جوگراسى
بوق» دېب درست، چنلابوق چچكەلر اوزلر يىن اوز-
لرى آنالاندەرلر . لکن بو، ئولەنكە فايدالىمى صوڭ ؛ ئەنە
شونسون قارارغە كېرەك .

بېك آچق اثبات ايدلمشدرکە، اوزىن اوزى آتالا-
ندرغان چچكەنڭ اورلغى، آز هم ئوروق بولا . بوندای
ضعيف ئورلقنى صاچسائڭ بە بهگى هم ضعيف بولوب چغە،
ضعيف ئوسە . هم بعض نباتات بارکە، اوزلر يىڭ طلغلىرى
اوزلر يىنە آغو كېك، اوزىنڭ طلغسى آنالغېنڭ آغز يىنە تو-
شدېمى، آنالغى شوندىق شېگە ؛ اما چېنلر واسطەسېلە
اوز جنسداسى ايكىنچى بر چچكەدن كېلگان طوزان بلەن
آنالانسە بالعكس - ياخشى طوق هم كوب ئورلق بېرە .

(*) يعنى نباتات، حيوانات هم معادن دنيا لرى .

نچیسى - اشچان بولدېغندن، كوڭلگه باغوملى بولا. شونداى كشيلىده بولادركه، اوزى عقللى، خلقى ده كوركام بولوب، اشچان ده بولا. موندای كشيلىر هر كم آلدنده مقبول هر كم گه مجبئلى بولا.

اگر بر چچكه باشقهرى بلهن برله شهسه هم خوش- ايسى و تهمللى بالى هم ماتورلىقى ده بولماسه، بونى چينلر بر نيگه ده ايسابله ميلر. بوكارغه بال فورتلرى هم توكللى طورالر برده كيلوب قونمپلر، النفات ده اينمپلر. حشرات يعنى چينلر؛ چيكرتكه لر... نك نباتاتقه ياردم ايتولرى نباتاتنك آلا رغه فايدهسى تبهرك بولغانغه غنه بولا. بو وقتده ياردم ده بولونالر. هر ايكي سينه ده ياخشى: اگر چچكه لر: «بزدن سزگه بر نامچى ده بال بوق» ديوب طورسهر، حشرات بولارغه باروب قونماس ايدى. حشراتلر قونماسه - چچكه لر آنالانماس ايدى، اورقلر بولماز ايدى.

بونداى چچكه لر نهايت يير يوزندن بوغالورغه نسللرى قالماي بتارگه مجبور بولورلر ايدى.

اگر هوامرده فقط بال غنه آلوب كيتوب طوزانلر كينورمه سهر، نباتاتقه هم بال فورتلر ينده ده بيك ناچار بولور ايدى؛ چونكه طلع بلهن چچكه لر آنالانوب، ئورقلانوب ئوله نلر ئورچوب طورماغاچ بارا بارا بر وقت بتارلر ايدى؛ ئوله نلر، چچكه لر بتكاچ بال فورتلرى بالنى فايدن آلسونلر؟ بوق. شونك اوچون نباتات بلهن چينلر آراسنده دوستلق هيچ بوزولمى همان دوام ايتوب طوره. كم باشقه لرغه كوب خدمت ايتسه، شول قدر آرتق فايده كوره بو اشلرنى چچكه لر، هم چينلر اوزلرى بلوب بر اجرا اميد ايتوب اشله ميلر؛ بلكه برسنيك اشن ايكنچيسى واجب ايتوب آلفانلرده چن محبت و دوستلق جهتن اويلا ب اشليلىر.

IV اگرده نباتات، حشراتلر اوچون هيچ نرسه حاضرله مهسه، بو وقتده آلا رغه فقط توزان حاضرلر گه گنه تپوش بولا. چنلابوق يانلر ينده حشراتلر كيلمه گان ئوسمملك لر بيك كوب ايتوب طلع - طوزان حاضر ليلىر. مثلا: COCHA (نارات آغاچى) چچكه آتقان چاغنده تيره باق هوانى صاب صارى طوزان باصا حتى فايچاغنده تيره يافنده غى صولارنى چيرلرنى تمام قاپلاب آلا. بزنگ اولده هر يلنى بلونلر، كوكرت پراشوگى كيك صاب صارى نارات طوزانى بلهن بويالوب بته، فاره خلق قورقه؛ گناه شوملغينه فارسى كوكدن آغو- كوكرتلى ياغور ياوغان دپوشه لر. لكن بو

يارده چيلرى بولغان بال فورتلرن، چيكرتكه لر ينى صيلار اوچون گنه حاضر ليلىر. ئوله نلر گوبا بولاي ديب ايتورگه تليلر: «حرمئلو چينلر، چيكرتكه لر بزنگ يانغه كيلوكز، معلومكز برلر بيك ماتور، بز سزگه تهمللى باللر بيره مز هم نفيس وياغوملى خوش ايسلر بلهن حرمئليمز، فقط سز بزگه چچكه توزانلرى غنه كينوركز بو توزاننى بزنگ كچكنه كوكايلر يمز ئلله فايچانندن بيرلى مبيضلر نده كونوب يانلر!».

كچكنه چچكه لر نك هم بيره نيمگانلر ينگ طورمشى بيك ياخشى توكل؛ چينلر بولارنگ بارن بوغن ده سيزمايلر، بيك سيرهك وقتلر ده غنه كيلوب فونغاليلر. بونداى واق چچكه لر آز اورلق بيره لر؛ چونكه بولارغه - زور چچكه لر جبر ايتهلر - كوبه لك و چينلر زور چچكه لرگه باروب فونه؛ چونكه زور چچكه لر ماتورلقلرى بلهن آچق كورنوب طورهلر.

واق چچكه لر اوزلرى كچكنه بولسه لرده حيله سن نابقانلر: آلا ر كوبهك وقتده برگه جيولوب زونتيك - شمسيه شكلنده زورغنه بر چچكه بولوب طورالر. بويله طورديقلر نندن چينلر - چيكرتكه لر آلارنى كوره لر، هم اعتبار ايدوب باروب قونه لر. بولار دنباده بر بركدن آيريلوب نالاشوب يالوكز طوروغه فاراغانه برگه جيولوب محبت و دوستلق بلهن طور و نيچه مرتبه لر آرتق فايلى و ينگل ايكانون گوبا بليگان كيك فيلانلر. كم بله ئله چنلابوق شونى بله طورغانلر در. «ايرلغاننى ابو آشار بولونگاننى بورى آشار» ديگان مقالزده شول ايندى. نه تقدير ابديلر لك سوز! ..

بويله واق چچكه لر دن جيولغان زونتيك شكلنده گى چچكه لر يانندن اوتوب گيتسه كز، هر تورلى چينلر و چيكرتكه لر نى كوچى بلهن زو ايتوب طورغانون كوررسز. چينلر اول واق چچكه لر نك آراسندن ئونوب برسنيك طوزانن ايكنچيسى نه بوياب اسسپنى سيزما نيچه آرو - بالغونى بلما نيچه چن كوكلدن اشد يوريلر. چچكه لر نى آنالاندرهلر.

تهمللى بالى، خوش ايسى هم ماتورلىقى بلهن اوزينه نورلى چينلرنى جلب ايتوب تورغان نباتاتلر - ايك بختلى نباتاتلر در. بولارغه هر وقت فوناق كيلوب طوره بو- گوبا آدملا كيك: بر كشى بزگه - عقللى بولدېغندن مجبئلى؛ ايكنچيسى - ياخشى خلقلى بولدېغندن؛ اوچو-

جوابلر حقنده فیکرلر

III

«اسلاملر آراسنک علم نیچون لازم درجهده تارالمی؟»
بو سوال غایت درجهده مهم و بو کونگی احوالیزغه
تعلقیده شول درجه بپوک اولدیغندن، بو حقده دوشند
کارمنی عاجز انه میدانغه قویارغه جسارت ایتدم .
فکر عاجزانمه کوره اسلاملر آراسنده تیوشنجه علم
تارالمونک باشلیجه سبیلری ایکی نرسه اولوب: برسی
بز مسلمانلر آراسنده حقیقی اتفاق یوقلفی و ایکنچیسیده
آرامزده جدیت و فعالیت یوقلفیدر.

باشقه بیک کوب اشلرمنک یولغه سالنماوی کبی
تعلیم اشلرمنده ترتیب سزلیکدر. بومضر اولغان اتفافسزلق
عوام آراسنده غنه اولماینجه بلیکه دین و ملت حامیسیدر
نامنده اولغان روحانیلر آراسندهده بیک تامر جایدکندن
تعلیم اشلرینه، علم و معارف تارالوغه بیگره کن مانع بولوب
توشه در اوشبو اتفافسزلق نهرهسی اولارق بعض فریهلر
بر مکتبنی احیا قیلا آلامادقلری حالده بعض فریهلرده
نیجه امام اولسه شونلرنک عددنجه اوزینه مخصوص مکتب
اسمنده بر نرسهسی اولدر. درست، ظاهرا فارغانده
مکتبلرنک کوب اولمقی کورکام بر اش کبی کورنسهده
بونداي اورنارده بوروب و طوروب کورگان کشی آچیق
بله درکه: بونداي اشلر خلقنک و اماملرنک آراسنده
صالحونلق توشوب آرادغی محبتلر کیدوب آنک اوزینه
عداوت اورناشوغه غنه سبب بوله در. چونکه بونداي
آیرلشولر اتفاق ایله اش فیلماولر کوب وقتده شخصی
غرضلرغه مبنی اولادر. باشلاب اماملر و آنلر ایله
برلیکده عوام خلقلرمز بارچهسی بر جان بر تن اولوب
تعلیم اشلرمنی آلفه بیاروگه، آرامزده علوم و معارف
تارالوغه چن اخلاص ایله اجتهاد ایدرگه لازم بولوب
تورغانده خلقمز آراسنده عموماً اتفاق بولماونی بن اوز
طرفندن علم تارالمواغه بیک زور سبب دیهسم کیلدر.
بونداي بپوک مسئلهلرده مادی جهندن مالغدهده توفی
ایتدیکنی انکار قیلوب بولمایدر. لیکن اتفاق اولسه مالده
بولور باشقهسیده بولور ایدی. بو خصوصه بزگه باشقه

کوکرتلی باغمور نوگل، نارات چککه سینک طوزانی در.
ناراتنک یانینه کوبه لکلر، بال فورتلری کیلوب
چککه سن آنالاندروب یورمادیکلر نندن، نارات کوب توزان
حاضرلهب، چمنلر یاردندن باشقهده جیلنک ايسوی بلهن،
تیره باغینه توزانلرن صاچوب، طوزدروب جیباره. طوزان
لری، چککه لرینه تیوب اورافی آنالاندر، اول شولا تیوب
جیلنک یاردمی بلهن توزانلانه.

بورونقی زمانلرده ئوله نلرنک کوبراگی جیل واسطه
سیله آنالانه (القاح ایدوله) طورغان بولغان. حاضر ايسه
ئوله نلرنک کوبره گی، چن دوستلری، حشرانلرنک یاردمی
بلهن القاح ایدوله لر. حاضر نباتاننک اوندن بر قسمی گنه
ایسکیچه طورالر. یعنی حشرانلرنک یاردمندن باشقه معامله
ایدوشه لر، جیل بلهن آنالانلر، شوکا کوره قرآن کریمده
«وارسلنا الریح اوافق . . .» دیلمه شدر.

نباتات، حشرانلرنک یاردمی بلهن هم جیل بلهن القاح
ایدلنگان کیک طوب طوغری آدملر واسطه سیله ده آنالاندرفه
بولار. مثلاً: بافچه چیلر نباتاتنک قصر فالوزندن قورقوب،
بال فورتلرینه اعتماد ایتماینجه اوزلری، طوب طوغری
بر چککه نک توزانن آلوب ایکنچی چککه گه ایلنوب سالار.
شولای ایتوب چککه آنالانا، طلع تر و باسن جیباروب بیض
یانینوق باروب ابریشه. موندن صوگ فاراسانک ایدنی
بیک عجیب! عضو تذکیر، شیگهده - ئوله تویجلر ئه لسه رب
توشه لر، عضو تانیئنک آغزی قوری؛ چونکه ایدنی بولار
کیره کمی. بولارنک فیلورغه طورغان اشلری قیلندی.
ایدنی بولار ئوله لر- قوریلر؛ آنالق، اوسدرگان طاهلرن
اورنونه طابشردی. آنالق نک آغزی طلعنی قبول ایتوب
آلوب مبیضغه - بیضلر یانینه ایلنوب قوبدی. ایدنی
بولارغه اش فالمادی نباتاننک نسفسن یوقغه ارم طاماق
بولوب آشاب یاتارغه یارامی. مبیضده اش باشلانندی.
ئورلق ئوسه اوچونده نسغ کبره ک، شوشی مصلحت
اشلرنی بلوب آلاز ئولدیلر.

علی رفیقی

(آخری وار)

عبرتلی سوزلر:

دنپاده انک زور حیوان فیل، شویله ايسهده آدم
لوقلی آنی بوررگه، تشلارگه، رکوع و سجده فیلورغه
اوگرته در.

اسلام و انتقاد (*)

قرآن کریم، معرفت نفس، انسانلق و وجدان حقندە خېلى معلومات و یروب ایسکېلرنگ بو خصوصەغى درلو ظن و خباللر بنى و یران قېلمقە در. چونکە حقایق اشیانى معرفتدن یراق اولان انسانلر، معرفت الوهیت و معرفت کائنات طوغرولر نده هم یا کلش فکرلر ده اولندیلر. آنارنگ بعضیلری گویا انسانیت، جسامت و عظمتدن؛ بعضلری ده شدت و شجاعتدن و بعضلری، جمال و حسندن؛ بعض یرلری کهانت و قهرمانلقدن عبارت دیه درلوسی درلوچه مطالعه ده بولدیلر.

حالبوکه علم و حکمت ایله حقایق اشیا انکشافی ایتدیکندن سوکوره انسانیت حقندە اولان بویله ظنلرنگ بطلانی آچیق بیلنمش و حقیقت انسانیت، صوری و معنوی کهالاتدن عبارت اولوب کائناتنگ زبدهسى و حقایقنگ مرآت و ترجمانی اولدیغى آشکار اولمشدر. بوکجا جهل انبیا و حکما، علما و حقائق پرست اولان عقلا شهادت و یرمکده لردر. مدنیت دنیا سنده اولان بتون تربیه و تعالیم اصوللری ده بوننگ اوزرینه بنا قیلنمشدر.

حکیملر، حقایق کائناتنگ هر درلو شعبه لرینى استنباط قیلوق ایچون درلو فنار تدوین ایتدیکلری کبی انسانیتنگ ده حقیقى معناسنه دوشمنک ایچون درلو فنلر چیقارامشدر. انساننگ احوال جسمیه و عضویه سنى آ کلامق ایچون «فیزالوگیا» فنى تدوین ایدیلوب آننگ ایله انسان، عالم عضویات ایچنده اینگ نازک و اینگ لطیف اولندیغى، آننگ حیاتی ده باشقه لره کوره اتم واکمل اولندیغى آ کلاشامشدر. انساننگ احوال روحیه سنده دوشمنک ایچون علم روح «پسیخولوگیا» تدوین ایدیلوب آننگ ایله روح انسانیه نگ قدسیتی و ارواحنگ نباتات و حیواناتدن فوقیتى، آننگ حیاتی ده حیات نباتیه و حیوانیه نگ، اوستنده اولنوب آنلر مالک اولمغان خاصه لرنى مالک اولدیغى آشکار اولمشدر.

نباتاتنگ حیاتی بالکیز تغذیه و تنمیه هم تناسلیه خاصه لرنیه مالک اولوب، حیوانات دغى آنلر اوستنده حساسیت،

(*) باشى ۲۲ نچى عددده.

مترقى و متمدن مللار مثال اوله بلورلر. نیتکه آنلر اتفاق ایله اجتهاد ایتکانلر. شونلقدن علم ده حاصل ایتکان، مالده تابقانلر.

حاضرگی مکتبلرنگ اکثرى، نظاملى و ترتیبلى اسمنده یورسه لرده بوناردن ده مطلوب درجه ده فائده لار اولمادیغى ده عمومى بر پراغرامما بیز اولمایوب هر معلم اوزى بلدیكى روشده تعلیم ایدوب ماتاشو و ننددر. بوده البته معلملر اوز آرا اتفاق ایدشه آلماولر یزنگ نتیجه سیدر. اگر حقیقتنى هیچده ستر قیامانچه دیه چک اولسه ق معلملر مزنگ اکثرى اصول تعلیمدن خبرسز اولوب، معصوم بالالرنگ ذهنلری احاط ایله آلماساق روشده برسى آخرنگ کوپیه سى اولغان شیلرنى دین و اعتقاد اسمندن حفظ قیلدردن عبارتندر. بوندن کوبى فائده امید ایدرگه کیراک؟

ایکنچى سبب، بزده جدیت و فعالیت یوقلغى دیهش ایدم. واقعا بونى اکثر مز تصدیق قیلا تورغانندر. شوننگ ایچون بزلر جدی روشده اجتهاد ایتسه ک تعلیم اشلر مز اصلاح ایدلوب آرامزده علم ده تارالور ایدی. لکن شوراسى نأسف که برم بو کونگه قدر اشلر مز بالکیز نلده سویلانوب کاعده بازلوب غنه فاللا کیله در. بوننگ بر چاره سینه کوشلسه بلکه تعلیم اشلاری اصلاح ایدلور ایدی. امام م. ع.

۱۷

«اسلاملر آراسنده علم نیچون لازم درجه ده تارالمى؟» دیه و یرلمش سؤالغه جواب ایدوب یازلش مکتوبلرنى مرتب اوفودم. بنم فکر فاصرمه کوره اوتمش اشلردن بحث ایدوب طوروغه کوره، کیله چک کونلرده علمنگ لازم درجه ده تارالوینه اجتهاد ایتسه ک بردن - برر آدم اولغه آدلواچیلردن اولور ایدک، ایکنچیدن - ۱۸ نچى عصرده علم نیچون تارالمادیغى اوز اوزندن معلوم اولور ایدی. علم تارانور ایچون احتمال که کوب نرسه لرگه احتیاج واردر لکن ظنمه کوره بونلرنگ اگ مهملری آچه ایله اجتهادلى آدملردر. آرامزده اوشبو ایکی نرسه بولغان کوندن اعتبارا بزننگ آرامزده علم تارالاقدر.

بدرالدین آبانى. «فازن».

وهم «ابى جاعل فى الارض خليفه ..» آيت كريمة سى انسان ، بو عالمه الله نك خليفه سى اولديغنه دلالت ايدى . چونكه انسانلرنك آتالرى حضرت آدم ، صورت انسانيه ايله تسويه اولنوب آكثار روح الهيه نفع اولنمش ايدى . بو سببىن آكثار دغى اسماده تعليم اولندى . اسمادن مراد ايسه حقايق ثابتنه نك اسملرى اولور . بو دغى حضرت قرآن نك : «واذا سويته ونفخت فيه من روحي» ، «وعالم آدم الاسماء» آيت كريمة لرى ايله ثابت ايدى . بونك سببىن آدم عليه السلام عالم ارضه اولان جهله درلو مخلوقات اوزرينه مادناومعنا فائق و جهله اشيا مسخر اولنوب حتى ملائكة ارضيه نك كلسى سچره ايتدىلر . بو دغى «فسح الملائكة كلهم ..» آيت كريمة سببىلر . عالم ارضه اولان اجسام بسيله واجسام عضويه همده عناصر طبيعيلرنك صورتلرى نوع انسانغه مسخر اولمش اولور ايسه انارنك ارواحلرى ده انسانغه اطاعت قيلمقلرى طبيعيلر . ملائكة ارضيه دغى اجسام ارضيه نك ارواحى وقره طبيعيله دن عبارت بولسده احتماللر . بنا عليه نوع انسان ، بو دنيا ده خليفه اولنوب مخلوقات ارضيه نك ناظرى و مصاحى همده حاميسى كى اولنور . اوشبو سببىن آكثار دغى بيوك استعداد احسان ايدىلور ، برلر وكوكر حامل اولا آلهغان امانت الهيه ده حمل اولنمشلر . امانت الهيه ، نهايتسىز اولان معارف و علوم الهيه دن عبارت اولسه كر كر . انسان ، تربيه و تعليم سببىن هممان تكمل ايتدىكى قدر استعدادى توسع ايدوب ، نهايتى اولهغان حقايق و معارف آلهيه گه مطاع اوله بارر . بو آيتدىكمز معنالىر تكمل و ترقى علماسينك مسلكنه ده موافقلر . قرآن كر يمنك حقيقت انسان توغر وسنده اولان آيتلرنك مفادلى ايله «تكمل بشر» علماسينك فكرلرى بر نقطه غه قايتمه در . (ع) قرآن عظيم ، انسانلرنى اعمال فاسده دن تازارتوب ، اعمال صالحه اوزرينه سوق قيلمافده در . چونكه نوع انساننك دنيا و آخرت حيات و سعادتى ايچون علوم صحيحه و معارف نافعه شرط اولنديغى كى آنك دغى حيات و سعادتى ايچون اعمال صالحه ده شرط اولنور . قرآن كريم اعمال انسانيه نى ايكى درلو قسمغه ايرر . برى : اعمال صالحه و ديگرى اعمال فاسده در . اعمال صالحه ايسه انسانلرى حقيقت انسانيت اوزرينه ايرشدر و دنيا و آخرت سعادتلرينه يتشدر . اعمال صالحه دغى درلو شعبه لرگه ايرلوب بعضيسى انساننك روحنه دائر اولور : ذكر و تسبيح ، تلاوت و عبوديت ، مناجات و عفت ، كرم و تقوى ، نزهت و تواضع ،

تحريك بالاراده خاصه لربنى جامع اولمشدر . اما روح انسان آنلرنك اوستنده : عقل و علم ، نزهت ، نطق و اقتدار كى خاصه لرنى حائزدر .

انسان ، عقل خاصه سى ايله اسباب حيات و مؤثراتنى بيلور ، حيات استقباليه و ابديه سينك ده شرطلر ينه دوشنور و هر بر اشلرنى محاكمه ايله بيلور نزهت و اقتدار خاصه لرى ايله فضائل اخلاقيه سنه مظهر اولور ، علم و نظر . ياتينى تطبيق ايدى . ايجاد و اختراعلرغه موفق اولور . نطق و بيان خاصه سبيله حقايق علميه و عمليه سنى ترجمه قيلور و غير باره افاده ايدى .

انسانده دغى «وجدان» دىنلن بر خاصه واردر كه : اكرده اول خاصه ظاهر اولسه آنك ايله كندى حقيقتنى آكثار كائوناتك ايچنده اولان منزله و مرتبه سنى ده عارف اوله بيلور . انساننك وجدانى آچيلسه اوزينك منزله و انسانيتنه لازم اولان هر درلو خصائص حميده و فضائل انسانيه سينه گنه مساعد اولوب آكثار خلاف شيلرگه مساعد قيلماز ، هر بر اعمال و احوالينى انسانيت اوزينه تطبيق ايله آلور . وجدان بوينچه تربيه قيلمقان آدمك هر بر عملى انسانيت اوزرينه مطابق صورتده ظاهر بولور .

انسان ، منافع بدنيه و منافع روحيه سى اقتضاسينجه كامل تربيه قيلموب نشونما قياور بولسه شول وقتده حقيقت انسانيتفه ايرشور و شول وقتده انسانيتدن مقصود اولان حكمت ربانيه ، آندن ظاهر بولور . حكما طرفندن علم الانسان (آنتروپولوگيا) اوشنداق علم تربيه (پداگوگيا) اسمنده تدوين ايدلمش فلردن مقصود ، انساننك حقيقى معناسينى تدقيق ايتمك ، شرافت و عاويتنى ادراك قيله بيلمكدر . قرآن كريم دغى كوك آياتلر ايله انساننك بويله شرافت و كرامتلردن خبر و يرمشدر . جملدن : «ولقد كرنا بنى آدم و حملناهم فى البر و البحر و رزقناهم من الطيبات» آيت كريمة سبدر . يعنى الله تعالى ، بنى آدم اولان انسانلرنك آيروچه تكريم ايله خلق قيلمشدر كه : آنلر كره ارضنك هر بر قطر و منطقه لرنده ساكن و منتشر اولوب كرك قوه لرده و كرك دغى ديكرلرده حيات و حركت ايدرلر . اما انسانلردن باشقه حيوانلرنك هر نوعينك كندينه مخصوص مكانلرى و منطقه لرى اولنوب باشقه اورنلرده باشاي آلمازلر . انسان ايسه مذكور خاصه لرى ايله جهله مخلوقاتغه كوره افضل و اكرم اولنوب رزقلرى ده مادياتنك طبيعتلردن انتخاب ايدياور .

حيات و سعادت و يرر . اعمال فاسده ايسه مطلقا بونڭ
خلافتده اولوب انسانلر بونڭ سببندن حيات و سعادتلرندن
آبرلوب ايكي دنياده هلاك بولورلر ، انسانيتلر ده تمام
بوغالور .

حالبوكه : قرآن كريم هر شينڭ معدني و مخزني اولنديغي
كبي انسانلرڭ اعمال صالحه و اعمال فاسده لرنده تبيان
و هر درلو علوم و فنوننى تفريق و تفریح ايدر . انسانڭ
فكر و عقلىنى اوهام و خيالاندن تھپير اينديكى كبي آنڭ
دخى روح و بدنىنى ده اعمال فاسده دن تزكيه فيلور . عقل
و فكرلر بنى علوم صحيحه و معارف حقيقه ايله تنوير و نجليه
فيلديغي كبي روح و بدنلر ده اعمال صالحه ايله تزيمين ايدر .
(آخري وار) امام و مدرس سرورالدين .

شعر:

قوياش قه .

بتون مخلوق سڭا مشتاق اولان ذات !
سڭا سلطان اجرام قويديار آت .
سڭ و ار اولماقڭ بزگه خدادن
عنایت در دگل يوز بلكه مڭ قات .
يوزڭڭڭ نورينه هر نرسه مفتون
اسير تسخيرڭڭر هر نباتات .
جهانده سزگه دشمنان جان اولورمى ؟
سويليلر قايدة وارساق سزنى ماقتاب .
مگر انواريكه دشمنان قارالق
بتورچى ! ايزچى ! شول احمقنى تابتاب .
يوده ببتدك جيڭگارلك بزده کوچ يوق
آننى تاديب اينو بيت سزگه آنسات ! .
نفوذلى پادشاه سمين زور قوياش سمين
يانوب تورغان يكت سمين ئلك ياش سمين .
سسينڭ تدبيرڭا بويصونماغان يوق
فارا آق غه تيگزر هر كهگه باش سمين .
آلارنى قدرڭڭ و ار ياندررغه
آغارغاچ قايتهدن اوبغانديررغه .
قوياش ! زنهار شولاي ايتچى شولارنى !
درست كه تيسكهرى هم قارشيلرنى .

هييب اسعائى .

حلم و صبر كيبيلر . بعضيسى حيات اجتماعيه گه دائر اولور :
صداقت و مخالفت ، مودت و امينلك ، شفقت و رؤفت ،
مساوات و اخوت ، عدالت و الفت ، محبت و مروت ، تعاون
و تناصر ، حسن معاشرت و احسان هم سخاوت كيبيلر بعضيلرى
لسان غه منعلق اولور : تلاوت و خطابت ، وعظ و تعليم هم
تدريس كيبيلر . ويا كه قلب گه دائر اولور : شكر ، الله غه
محبت كيبيلر .

اعمال صالحه نڭ بعض شعبهسى انسانڭ بدنى و حيات
ماديهسى ايجون ضروردر . مكاسب و ازدواج ، معاملات
و معاونات كبي اعمال دنياويهلر .
مكاسب ايله انسانڭ حياتى ايجون ضرور اولان مطعم
و مسكن ، ملبس و مركب كبي شيلر انتخاب اولنور . مكا-
سبڭڭڭ شعبه لرى حدسز ايسه ده دستور اولانلرى زراعت
و صناعت هم تجارت كبي اعمال ماديه لردر .

ازدواج عملى ، انسانڭ تناسلى ايله بفاسنه و حيات
اجتماعيه سنه سبب اولديغي كبي معاملات ده بيع و اجاره ،
و ديعت و رهن ، عاريت و هبه امثالى شيلر اولوب بونلر
دخى انسانڭ مصالح حياتى ايجون ضرور عمللردر .
معاونات ، زراعت و مضاربه ، شركت و كفالت ، وكالت ،
كيبيلردر . بو عمللر انسانڭ اجتماعى معيشتى ايجون شرط
اولنورلر . حاصل : اعمال صالحه نڭ كرك قابيسى شعبهسى
اولسون مطلقا انسانڭڭ : صلاح و حيات و بقا ، سعادتى
ايجون شرطلرلر .

انسانڭڭ اعمال فاسده لرى دخى درلو شعبه لر گه
آبرلوب بونلرڭڭ بعضلرى روح اوزرينه دائردر . مثلا الله
تعالى نى نسيان ، غفلت و افراط شووت ، فسق و سفاهت ،
كبر و غرور ، حرص و نفاق ، ربا و حسد ، حقد و افراط
غضب ، بفض و عدوان ، بخل و خيانت ، ظلم و جفا كيبيلردر .
بونلرڭڭ هر برى روح بشريه نى اهلاك ايدر .

بعضلرى نطق ولسانغه دائر اولوب آنلر دخى غيبت
و شمانه ، سب و فحش ، جدال و نهميه ، مزاح و لغو ، خصومت
و فضول كيبيلردر كه : بونلرڭڭ هر برى انسانڭڭ صلاحينى
كيناروب ، كرك حيات شخصيهسى و كرك حيات اجتماعيهسى
بواسون جملهنى امانه فيلورلر .

و هم سرفت و زنا ، غصب و قتل ، جنایت و بغي ،
اسراف و استكبار ، استبداد كبي اعمال فاسده لر دخى حيات
و انسانيتنى بتونلاي هادملرلر .

خلاصه : اعمال صالحه مطلقا انسانلره دنيا و آخرت

(۸۶۳، ۸۶۴، ۸۳۹، ۲۶۱، ۱۸۲) جافرم چاماسی) يرافلقده اولوب نورينڭ يرگه ايرشوي ده آنچق اوج يل چبركه اولادر (۱). سياراننى ثوابتن شوونڭ ايله تميز قيلورغه مەكن: سيارانڭ ثوابت كه نسبت ايله اولغان وضعسى اوزگارە هم ده بزگه ياقين اولدقلرندن نورلرى بىك ظاهر هم يالتراقوسز كورله. اما ثوابت بزدن بىك يراق اولدقلرندن آنلرنڭ نورلرى يالتراب هم فالتراب تورادر.

قوياشنڭ جنبى سببلى سيارات، اوزينڭ افلاكنده (افلاكى، يورى تورغان يوللرى ايدىكى اونودلماسون) تورا و اوزينڭ يولنده نظامينى صافليدر. بوجذب اولماسه ايدى سيارات، طريق مستقيم ايله خداغەغنه معلوم اورنغه سپر ايتەر ايدى. يولذرلر هر قايسى هر قايو طرفدن برسى آخرنى جذب قيلوب تورادر. كوكار اوزلر يينڭ يولذرلرى ايله، برسى آخرنى نغئوب تورغان بناغه اوخشيدر (۱) انتم اشد خلقا ام السماء بناها - والسماء ذات الحيك (۲) فايچان كون (بارلق) نڭ نظامى فاسد اولور وقت كيلديسه، افرادى آراسنده اولغان وزن گه خلل كيلور و بر برسینی جذب قيلشولر بنەر، يولذرلر ساچلور بعضيسى بعضيسينه بهريلور، بر برسندن آيرلشوب تارالوب بتهلر (اذالسماء انفطرت و اذاللكوا كب انتشرت - اذالسماء انشقت).

ليكن حاضره يولذرلر برسى آخرنى جذب قيله بر برسينه هر جهتن باغلانغانلر، آرالرنده فالغانلرندن منشق ومنفك اولغانى، فالغانلرينه ارتباطسز تورغانى هيچ يوق، هر قايسى بر بنا كى يا بر جسمنڭ اجزاسى كى برسى آخر ايله توتشوب تورالر « افلم ينظروا الى السماء فوهم كيف بنيناها و زينها و ما لها من فروج » يعنى يوغارى (سما) ده يولذرلرنڭ اتصالاتينى بتروب آنلرنى آيرا تورغان برسینڭ آخرگه اولغان علاقلر ينى جذب ييلر ينى كيسه تورغان آچقلقلر يوق، يولذرلرنڭ بعضسى بعض آخرگه توتاشماينچه آنندن منفصل و آڭا ارتباطسز، كوكنڭ بر طرفنده توگل

() بو آية كريمه لده فكر يورتمهك : « و ان يوما عند ربك كالف سنة مما تعدون . تعرج الملائكة والروح اليه في يوم كان مقداره خمسين الف سنة . ثم يعرج اليه في يوم كان مقداره الف سنة مما تعدون . (۲) حيك حبيكه جمهسى ، طرق طريقه جمهسى اولغان كى . حبيكه جمهكه معنى سنده ، مربوطه ديمكدر . « والسماء ذات الحيك » جنبى بيلرى ايله بعضسى بعضيسينه مربوط اولغان كواكب جمهوهلرينڭ كوگى ايله ديمكدر . زيوا هر حبيكه ، جذب قيلشقان يولذرلر بر جمهوهلر . مونه بو آية كريمه دن (علماء افرنجنڭ بزكشوق قيلدق ديب دعوى قيلدقلرى) جمهوهلرنڭ تعدو، جنب قانونلرى بلندهر . بوايسه قرآننڭ علمى معجزاتندن بريردر . بعضينڭ بيانى توبانده كياور .

« فار جمع البصر هل ترى من فطور ، يعنى انشقاق وانقطاع يوق . درست ، يولذرلر آراسنده بيوك مسافه لر بار ليكن اول بيوكك بزم كوزلرمزگه نسبت ايله گنه اولوب يولذرلر جمهوهلرينه، يولذرلرنڭ كوبلگينه هم زورلقلرينه نسبت بيرگانده جسم و احدنڭ اجزاسينه نسبة اولغان مسام (اجزاء آراسنده اولغان آچقلق) كى گنه قالالار . يولذرلر، آرالرنده اولغان مسافه لرده حركت قيلغان كى جسمنڭ جزلرى ده آرالرنده اولغان مسافه لرده حركت قيله لر (بزم كوزمز جسم واحدنڭ اجزالرينى هم اجزالر آراسنده غى مسافه لرنى اجزالرنڭ شول مسافه لرده حركت لرينى كورر در جه دن بيوك اولغانغه كوره اجزالر هم اجزالر آراسنده غى مسافه لر، اجزالرنڭ مسافه لر آراسنده غى حركت بزم كوزلرمز ايله كورلورر جه سندن كوب كچك اولغانغه كوره بزگه جسم واحد، متصل واحد كى كورلدر . چالشنڭ برنى ايكي كوروى مرضى، خطا اولغان كى بو طبعى خطادر) « اثير »، يولذرلر آراسينى توتريغان كى اجزاء، جسم آراسينى ده توترادر ديمك « كون » كسى، ياكه سماء بتونلايى، حقيقتا جسم واحددر . حاضره اول جسم عظيمده يارلق (انفصالنى موجب اولورداي) هيچده يوق . بزم جمهوه شمسينه مز شول الوغ جسمنڭ اجزاسندن بر جزء ياكه ذراتندن بر ذره در . يولذرلر آراسنده غى مسافه لر - « ما لها من فروج » هم « هل ترى من فطور » آيتلرنده نفى اراده قيلنغان يارقلر و آچقلر توگل . نفى قيلنغان آچقلر شونداين آچقلر دركه يولذرلر جمهوهلرينڭ اتصالاتينى بتورداي؛ جمهوهلرنى نظامسز اتصالاتسز فضاغه تارانتورداي و هر قايو جمهوهنى بدانه مستقل باشقه جمهوهلردن منقطع، جذب عام دائره سندن خارج قيلورداي جمهوهلر آراسينى يراق قيلو . مونه قيامت كون اولاق سمواتنڭ انشقاقى ده، عالملرينڭ شوشى طريقه تارالوي يولذرلر يينڭ ساچلويدر .

سياراتنڭ كوبسینڭ تيره لرنده ئه يله نه تورغان ايهر چنلرى (توابع) بار، بونلرده « آى » لدر . آيلرغه قوياش دن نور منعكس اولوب كيچه وقتنده آنلرنى ياقنى كورساندهر « وجعل القمر (۱) فيهن نوراً » . آيلرنى ايهر چنلر ديب آتيلر، چونكه آنلر خادمنڭ سيدينه ايهروب يوروى كى سياراننڭ قوياشنى ئه يله نوونده برگه ايهروب يوريلر . يرنڭ آيى بر اولوب « مريخ » نڭ ايكي، « مشترى » نڭ دورت، « زحل » نڭ سكرز، « اورانوس » نڭ آلتى، « نبتون » نڭ ده بردر .

(۱) القمرنڭ انى لامى جنس ايجون اولوب عهد ايجون توگلدر . « لقن خلقنا الانسان فى احسن تقويم » آيتنده گى كى .

« عطارد » ایله « زهره » نڭ ایسه آیلری یوقدر.

بیر، زورلقده باشقه سیاره لر ایله چاغشدرلغانه بشنچی مرتبه ده تورادر. بزم بویرمزدن الوغ اولغان سیاره لر مشتری، زحل، اورانوس، نبتون، در.

عطارد. سکز سیاره نڭ اڭ کچکنه سی اولوب یرنڭ آیندن آرنه الوغ هم سیاره لر نڭ قویاش غه اڭ یاقین اولاینر. قویاش بایوغاندن سوڭ یا که قویاش چغودن اول آز آرا ده کوررگه ممکن. زهره ایسه آنڭ گاوده سی تقریبا بیر گاوده سی قدردر. بزگه یاقین اولدیغندن قویاش ایله آیدن قالا یولدرلر نڭ اڭ نورلیسی اولوب کوریلدر. عطارد کبی قویاش بایوواچ هم قویاش چققانچی کوریله، کوریلو مدتی ده عطارد که فاراغانده اوزونراقدر. قویاش بایوواچ « کچه یولدری » قویاش چققانچی « تاڭ یولدری » دیب آنالادر.

مریخ، خارجی سیاره لر نڭ بزگه اڭ یاقینی، حیمی ده یر حیمینڭ سکزدن بری قدردر. تیلسکوب ایله فارالدیغنه قطلرنده آق نقطه لر مشاهه قیلنهر که بونلرنی قار دیه ظن قیلر. مشتری، سیاره لر نڭ اڭ الوغسی اولوب بزگه کورلوده زهره دن قالا اڭ نورلیسی و طشندن بر پوتا ایله احاطه قیلنغاندر. معورنده (کوچارنده) ئه یله نما کی فقط اون ساعتده اولدیغندن ئه یله نهمه سی بزگه نسبتله سر یعدر. حیمینڭ زورلغندن قابوغی ئه لیگه قدر تماما صالحونایماغاندر دیه لر.

زحل، بونده مشاهه قیلنغان شینڭ غریبی آنڭ بعضی بعضسینڭ خار جنده اولارق اوچ یاتسی پوتا ایله چولغانغان اولویدر. میلیون لرب کچوک تابعلردن مرکب دیب هم سوز بار، حقیقتده آنڭ حالی مجهولدر.

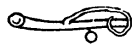
اورانوس ایله نبتون، منظومه شمسیه ده اولغان سیاره لر نڭ اڭ یر اقلری و بزم علمه بزگه کوره اڭ آخرلریدر. بو ایکی سیاره، کوز ایله کورلما دیکندن اولگی خلقلر بونلرنی بلمازلر ایدی. اما باشقه سیاره لر مجرد کوز ایله کورلما دیکلرندن قدیم زماندن بیرلی بار چه امت عنندنه معروف ایدیلر. درست قدا، یردن باشقه یدی سیاره صانی ایدیلر و حالنکه اوزلری بيشدن باشقه نی بلمی ایدیلر (عطارد، زهره، مریخ، مشتری، زحل). زیرا آنلر قویاش ایله آینی ده سیاراتدن صانی ایدیلر. حقیقتده بونلر هیچده سیاراتدن توگل، زیرا قویاش کواکب ثابتده اولوب بزم عالم شمسیمز نڭ مرکزیدر. آی ایسه یوواغریده ذکر ایدلدی، باشقه توابعلر کبی یرنڭ تابعسیندر، «ولئن سألتهم من خلق السموات والارض وسخر الشمس والقمر ليقولن الله فانی یؤفکون» آیت کریمه سی شونی آچق بلدره در

کیلیک قویرقلی یولدرلر غه، بونلر دخی سیارات غاز یه دندر. لکن بونلر قویاش ئه یله نه سنده بیگ یراقدن یوریلر، شونلقدن بونلرنڭ فلکری (قویاشنی ئه یله نگانده یاصالغان یولدری) غایت الوغدر. بونلر بعض وقتده قویاش غه یاقین کیلوب قویاش یاقتیسی سببلی بوتنلای کورنماز اولالر و سوڭره ندر یجا یرا فلاشوب حتی بزم خیالمزده منظومه شمسیه دن چغوب کبتکن کبی اولادر. زیرا یوواغریده هم بلدی، قویاش افلاکنڭ اورتا بر یرنده اولما ییچه بر یاقغه اوشره قدر. قویرقلی یولدرلر نڭ کوبسی بزم منظومه شمسیه مزدن بالفعلده چغوب باشقه منظومه لر غه کیمته در. قویرقلی یولدرلر کوز ایله آز کورلسه لرده یولدرلر ایله سانالالر، آنلر قویاشدن یراق کبتکن وقتده قویرقلری قویاش غه قایتهدر، زیرا اول قویرقلر یولدرلر نڭ اجرام غاز یه سینڭ اجزاسندن عبارت اولوب قویاش آینی جذب قیلوب اوزینه قوشادر. کچکارینڭ قویاش غه یاقین کبلیگان وقتده قویرقلری اولمیدر (؟).

خلاصه: بو قویرقلی یولدرلر نڭ بعضسینڭ معروف افلاکلری اولسه ده کوبسینڭ افلاکی معلوم توگلدر. ظاهر شول: بو یولدرلر عوالم عیدیه آراسنده غی بوشلقه آداشوب یوری تورغانلردر، اصلده بونلر منجل اولغان یولدرلر اولوب شول سببلی شهابلرنڭ ده منشأیدرلر.

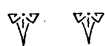
۱۹ نچی عصرده ظاهر اولغان قویرقلی یولدرلر نڭ اڭ مشهورلری ۱۸۱۱ نچی یاده ظاهر اولغان قویرقلی یولدرلردر که قویریقینڭ اوز نلغی ۱۱۲ میلیون میل ایدی. دخی ۱۸۴۳ نچی هم ۱۸۸۰ نچی هم ۱۸۸۲ نچی یللرده ظاهر اولغان هالی یولدریدر. ۱۸۶۱ هم ۱۸۶۲ نی یللرده غایت جمیل و مهابت ایکی قویرقلی یولدرلر ظاهر اولمش ایدی، صڭره هم برهه ظاهر اولوب اوتکان ۱۹۱۰ نچی یلده مشاهه قیلندی.

(آخری بار)

عبرتلی سوزلر .

حقیقت شولدرکه حتی منکرلرگه ده یاشرلوب فالماز .
عیب یوقلق، انسانلر ایچون عیبدر .
حیات، جیت و یات اورنلرده صوغش سفرنده اولمقدن عبارت اما شهرت ایسه صوغه تاشلانمش کچکنه تاش دولقونندن عبارتدر .

ايشتوب بله تورغان نرسه لردنرك مثال آلورغه كيرك. بو وقتده بالا، سويله گان سوزدن لذت آلا، شوگا كوره اخلاص ايله دگلى.

بالالرده بدن صحتن صافلاو ايچون تربيه علمالرى كوب نورلى فكر بيان ايتهلر: جمله دن برسى واهميتلىسى «گيمناستيقه» در. بو گيمناستيقه اكرده اصولى ايله اوينا لدفه بيوك فائده ايتديكى كى، اصولسز اويناغانده ضرر هم ايتهدر. بو گيمناستيقه اوينى كوبموگنه فائده لى بولسدهده حاضرگى حالده بزم مکتبلرده تطبيق ممكن توگل در جه سنده. چونكه ايلك گيمناستيقه اصولن معلمرمز اولرلى بليلر، صوكردهده خلق كونهى. طنجه بزم ايچون گيمناستيقه اورنینه تورا تورغان ايسكى بابالرمزدن قالما عادت «كورهش، اوينى. كورهشكانده هر اعضا حركتلنه نه گيمناستيقه نك بتون فاعهسى ديورلك تابولا. آزغنه مساهله سببلى ده يغلاسن بيلوب مكن قدر آلداتماسقه طريشا. مقابلينك مساهله سن غايت دقت ايله كوزه نه. بر كچوككنه فرصت كىلدىكى كيك فاجر مقسز ين استفاده قىلورغه طريشه. شولاى ايتوب بالا جدبت كه اوگره نه. شولا يوق گيمناستيقه ده بولا.

تربيه فكريه

تربيه فكريه نك غايهسى ايسه: انساننك فكر ا مكمليتنى تامين ايتمكدر. انساننك فكر ا مكمليتنى: گوزلچه آكللاوى، طوغرى تفكر ايدوى دييكدر. بو عمليات فكريه آراسنده اهميتلى اولانى «دوشونمك - محاكمه ايتمك» در. محاكمه ايسه - معلوم نرسه لردن مجهول نرسه لر استخراج ايتمك، مشهود و محسوس شيلردن غير مشهود وغير محسوس شيلرگه انتقال ايلمك در.

محاكمه اولماديغنده معلوماننكغنه لايقنجه فائده ايتمه گانى معلوم. شوگا كوره معلملرگه محاكمه اصولن گوزل بيلوگه تيوشلى. محاكمه ايچون گوزل معلومات كيرك بولديغى كى، تربيه فكريه ايچون ده تعليم و تدريس هم ده تجربه كيرك. بونى هر كيم اوز اوزن تجربه اينكاج بيلوونده شبيه يوق. تربيه فكريه نك اهميتنى ايسه جزئى بر تامل ايله ده بيلوب بولادر.

حيات بشر هر وقت محاكمه و تفكر ايله كچه. فقط قارنن تويدرغنه تفكر ايتكان عادى خدمتچين باشلاب تا بيوك فيلسوفلره قدر، فكريسز بر مينوت وقتنى بولسون

تربيه و تعليم

اصول تعليم و تربيه.

اصول تربيه نى «تربيه علمالرى اوچ قسم كه بوله لر: برنجيسى تربيه بدنيه، ايكنچيسى تربيه فكريه، اوچونچيسى تربيه اخلاقيه. مذكور اوچ نوع تربيه آراسنده شدتلى ارتباط بار ديلر و شوگا كوره برنى برندن آيرونى قطعياً جائز كورمىلر، بلكه هر وقتده برى برينه متوازى و متناسب صورتده آلوب بارمىلدر ديلر. بو فكرنك درستلگنده شك يوق. بونى تجربه اوستونده تورغان همه معلم بلسه كيرك.

هر نرسه نك بر غايهسى بولديغى كى تربيه نك هم غايهسى بار ايكانى معلوم. تربيه بدنيه نك غايهسى ايسه، انساننك بدنا سعادت و مكمليتنى تامين ايتمكدر. بدنا سعادت و مكمليت - صحت و قوت و اعضاده تماميت ايله قائمدر. شونك ايچون تربيه بدنيه نك وظيفهسى بدننك صحت و قوننى و اعضاسينك تماميت نشو و نماسنى تامين ايتمكدن عبارت دييكدر. تربيه بدنيه نك اهميتى غايت بيوك. چونكه تربيه بدنيه بولماز ايسه دنيا ده سعادت يوق. بو حقه هر كيم مشترك. بر عادى حمالچيدن باشلاب محروم و بيوك فيلسوفلره قدر بونك اهميتى برابر. چونكه قوتسز حمال، قصد ايتديكى نرسه نى كوتهررگه حالندن كيلمه دكى كى محررده بدننك ضعفى سببلى فكرنده گى نرسه نى مكمل ايتوب چقارا آلى. تربيه بدنيه ايچون مکتبه ده بيوك رول اوينيلر. چونكه بالالر كونلري نك بيش آلتى ساعتى مکتبلرده اوزدر دقلرى ايچون مکتب نك احوالندن بدنجه و صحتچده متأثر اولالر. كوب كشى برگه جيولدفه مکتبنك هواسى بيك تيز بوزوله؛ بوزوق هوا ده فكري - ذهنى اشتغال ده بولغاچ صحتجه بيكرك ضررنى منتج بولا. ينه كوب بالا آراسنده يوغوشلى آورولولرى بولادر. آورو خصوصاً بالاغه بيكرك تيز سرايت ايتوچهن بولا. بوجهت كه معلملر بيكرك دقت ايتارگه تيوشلى. هر كون بالانك اوستن باشين و ترنافلرينك كيسمه ون فارارغه، اكرده نظافت كه رعايه سز بالا تابسه شفقلى صورتده تنبيه ايدرگه، بالانك عقلى - فكري ادراك قىلور قدرگنه ايتوب ضررن آكلاتورغه تيوشلى. شوندى بر نرسه نك ضررن يا كه فائده سيني سويله گانده بالانك كوزى ايله كوره يا خود هيچ بولماسه

کېچره آلهیلر. ذاتاً بتون بنی آدم نڭ سعادنی دنیانڭ قوامی تفکر سایه سنده گنده. قرآنڭ هر وقت تفکر ایدرگه قوشوی ده شول حکمت که مبنی بولسه کیرک.

معلم: کمال الدین، فخرالدینف.

دینی تربیه

نیندایگنه ملنلرگه فاراسا گنده بتون اجتهادلرن صرف ایتوب یاشلرینه دین تربیه سی بیروگه غیرت ایتلر. یاش بالالرن تربیه لگان وقتده ایڭ آلدن توتقان نرسه لری ده، ملی تربیه اوستینه دینی روح بیرو بولادر. شونڭ اوچون آلاړنڭ بالالرینه بزم کبی تاتارلقدن و یا که مسلمانچیلقدن فاچارغه طوغری کیلمی بلکه انگلیزک، فرانسرک، روسلق- اوشنداق پروتستانلق، فاتیولق، پراؤ و صلا و نیلق لری برله مافتانورغه طوغری کلهدر. بو حال بز مسلمانلرده یوق توگل- بزه بو اشکه چن کوزمز برله قاریمز. یاشلرمزدن آزغنه بر مکروه اش کوردکمزده، صوڭدرجه متأثر بولامز، حتی بر «گروه» مز شول ساعتده اوق اول بیچاره فی مسلمان «تابن ندن، اسلام اعضالغندن چغاروبده طاشلیدر. بو عادتلر بیک بیغیرلرمز نڭ هنری بولسه ده باشقه لرمزده بو حالگه چاره تابالمیدر. بزه دیانتنی سو بو بولسه ده چن معناسی برله بولغان حسیات دینه یوق. حسیات دینه مز بولماغان شیکلی حسیات ملیه مزده بیک آز. حتی یوق دیورلسکدر.

بو بلای عظیم بولغان «یوقلق» دن بزگنه توگل، بتون اسلام دنیاسی برنوسلیدر. بوسوزلرنڭ حقلغن ایسه، صوڭفی اسلام دنیاسینڭ حاللری، خصوصاً ایتابا- تورکیه واقعه لری، ایران عربستان... فاجعه لری بیک آچق اثبات ایتدی.

صوڭ نیکه بزه حسیات یوق؟

بوسؤ الگه هر کم ئوزی بلگانچه فکر یورتور و نهایت نتیجه طوروب جوابده بیرر. فقط مین ئوزم بلگانچه گنه بیان قیلحق بولام: دینی فلسفه لرده اوگره نونڭ بر قدر فایده سی بولسه ده، آلاړ آدم دینی حس آرتدرمبار. نماز، روزه وغیرلرنڭ فلسفه لرن صاتوبقنه «دینی حس» کبی نچکه و مقدس حسلرنی اورناشدروب بولمیدر. فلسفه اوقوبقنه یاشلر آکا التفات ایتیلر؛ بالعکس، یا کُلش یو کُلش فلسفه لری برله حسیات دینه لرندن آیرلالر. نلسه کز مین بو دعوامنی، زمانمزنڭ کوب واقعه لری برله اثبات ایتهرگه قولمندن کیله، دلیللم بار.

**

مونه شول تجربه لرم برله ئه یتمه، که یاشلرگه دینی حسلر اورناشدرو، فلسفه لری واسطه سی برله توگل؛ خیالی تصویر و نچکه حسلر برله، دین روحنده ترتیب قیلنغان حکایه و رومان کتابلری برله ممکندر. واقعه فی ایانچ تصویر قیلوب دین و روحانی لذتلرگه اخلاص باغلانورلق ره ووشده ترتیب قیلنغان رومانلر مونڭ اوچون ایڭ بیوک واسطه در.

بزه فلسفه اسلامیه کبی اثرلر یازوچی ادیبلر بولسه ده ژانوف «شیکلی رومانلر یازوچی محررلرمز یوق. تورگینف، کریلوف باسنه لری یغنه بزگه مطلوب فایده فی بیروب بتره آلهیلر. بز نڭ اوزمزگه موافق خیال و استقبالمزگه خدمت ایتهرک تصویرلر کیرهک. شاعرانه تصویر کبی مقدس قوه لرگه مالک بولغان عیاض افندی کبی خودوژ نیکلرمز بولسه ده، باهم نیندندر آندیلرنی یازمیلر ملی روحده یازلغان و مطبوعاتده مثلی بولماغان خیال و تصویرلرنی اچینه آلغان «ایکی یوز بلدنصوڭ انقراض» کبی اثرلری اولسه ده، بعض بر افندیلر: احوال و کیدش لرنی ملاحظه قیلمیغنه بولورغه کیرهک، اول اثرلرگه خلقنی ترغیب توگل، حتی ترقی نڭ چیکینه یتکان، انقراضدن خوف یتکان کبی: «بز منقرض بولمیز! عیاض افندی نڭ سویلاگان سببلری کامل سببلر توگل؛ انقراضغه سبب بولوب یتنه آلهیلر...» دیه مطبوعات یا کُفرانه لری- بیک عادیگنه انتقاد برله انتقاد قیللر. بو انتقادلرنڭ سببلری ده بلکه بزم کبی بعض عاجزلرنڭ یوره کلرندن چقغان سوزلرینه ده اورن بولمیچه، اول افندیلرنڭ هر فکرلرینه و جیستق کاغدلرینه قدر «مرحبا!» بولغاننده بولور، مینم آنڭ برله اشم یوق فقط سوز مناسبتی بلهن گنه سولیم، ملتنڭ بر اعضاسی بولدقندن، حق تابقان فکرمنی مطبوعات ادارسینه یازوب ییاررگه وجداناً بورچلیمن.

**

«ژانوف» کبی رومان کتابلرن کوزدن کیمچرگانده غیر اختیاری بر دین حسی اورناشه. حتی که ایتورگه ممکن «ژانوف» نی اوقوغانده حاصل قیلغان حسنی، یاشلر، یتمش فلسفه عبادات اوقوبده حاصل قیلولری ممکن توگلدر. حاصل قیلا آله اولرینه مین اوزم قانع من (۱)، بو کتابده نه ده فلسفه،

(۱) «دین حسی اورناشدرورغان رومانلر» دیگان جملهلرنی آچتراق آکلا نوغه مؤلف بولدقندن «ژانوف» نی مقال کیتردم. مقاله بحث نیاوچی بولمیسر. م. ف.

مراسد و محابره

قازان - بعض تفسیرلر وقصه کتابارنه اولان کوب حکایتلرنی خصوصاً خلقت عالمگه دائر اولان کوب نرسه لرنی «اسرائیلیاتدن کوچرلمش، شونک ایچون آنلرغه اعتبار اینمازگه تیوش» دبلر. خاطرمه قالدیغینه کوره بوکافریم برسوزنی ابن خلدونده تاریخ مقدمه سنده سویلامشدر. حالبوکه شوندی حکایتلرنک کوبسی عهد عتیق وعهد جدید لرده ده یوقدر. ایمدی بونلرنی اسرائیلیاتغه نسبت ویرمک نیچوک جائز اولور؟ اوشبو حقه جواب یازسه کز ایدی.

شورا: - «اسرائیلیات» دیمکنک معناسی بنو اسرائیل عالملری طرفندن کتاب منزلگه اسناد قیلوب سویلامش سوزلر دیمکدر. بونلرنک بعضیلری تورانده اولسه ده اما بعضیلری یاخطا ویا که قصدی صورتده توراتغه افترا قیلنوب سویلانمش اولورغه ممکن. شونک ایچون، «اسرا ئیلیات» دیبولمش خبرلرنک هر بری ده عهد عتیق وعهد جدیدده اولنمقی لازم دگل مسلمانلر طرفندن شریعتگه اسناد قیلنوب سویلانوبده شریعتده اصلی وفصلی اولماش سوزلر آزیمیدر؟

یکاترینبورغ. ۱۲نجی عدد «شورا» ده حضرت عثمان ترجمه سی سویلاندیکی برده: «حضرت ابو ذر - ماللر مسلمانلرنک مشترک حقلری اولوب آنی چوب آسرا رغه هیج کیمنک حقی یوق» دیه سویلادیکی ایچون «مدینه» دن سورلدیکی روایت ایدلش اگرده حضرت ابو ذر نک بویله سوزی قرآن شریفنک: «والذین یکنزون الذهب والفضة ولا ینفقونها فی سبیل الله..» آبتینک مفادی اولمش ایسه بونک ایله آنی مدینه دن سوررگه هیج کیمنک حقی اولماسه کرک. زیرا قرآن شریف مرادینی سویلامش اولور. اگرده مقصودی بوگونکی سوسیالیستلر اراده قیلماش معنا اولسه، بو حال حضرت ابو ذر طرفندن باشقه لرنک حقلرینه تعرض قیلماق بولنی اوگرتمک اولدر. بویله اشنی حرمتلو صحابه گه اسناد قیلورغه جسارتیمز یتیمیدر.

و نه ده خرسیتیان دینینک عالی لگی بیان قیلنغان! شونده ده اول ئوز بابنده هیج شکسز برنجی رولنی اوینی ومحررینه ده مگ مکلر چه رحمت اوقوتنا هم اوقوتورلقده.

ئوزمزنک روحه موافق ترتیب قیلنغان موندای اثرلرگه بزم احتیاجه صوگ درجه فوتلی بولسه ده، باشقه هر حاجتلمز، بولنده طورغان شیکلی بوده مع التأسف یولد طور. یاش بالالر ارچون ئوزلری آکلارلق روشده یازلغان حکایه ورومانلر قدر نهملی، تربیه گه واسطه لقی ایتنه تورغان نرسه یوقدر. بو زمانلرده مونی هر کم آکلادی ایندی. یاش بالارغه (وشول جمله دن حتی زور شا کردلرگه) فلسفه ویا که مسجدرده سویلاننه چک وعظلمر برله دینی و ملی حسلرنی اورناشدروب بولمیدر.

بتون فلم صاحباری بر خدمتگه یابشوب: اسمنگنه ئوزگارنوب، برسی برسندن کوچروب علم حال، قرائت، تجوید، تاریخ اسلام، واقغه جغرافیا کبی مکتب کتابلرینه بار فوتلرن حصر قیلناسلر؛ دینی تربیه نیده مطلقا علم حاللر، فالون فالون عقایدلردن، فلسفه لردن ئزلاوی، «ژانویا» - «کچکنه ماریه نک یتیم قالوی» - کبی حکایه ورومان صحرالردن ئزلاسلر و شوندا یلردن اورنه ک آلسلر؛ ملی روحنی ده، انقراض ویا که آندنده شومارق تاریخی تصویر، ملی ترسیم، خیال بوزمی - اخلاقه ضرر کیترمی ومقصود بولغان تربیه نی اساس طوتولوب ترتیب قیلنغان رساله لرن تابونی وشولار بلن میدانغه کیترونی او یلاسلر و خیاللرنی بوغاریره ق دائره لرگه آسرسالر گوزهل بولور ایدی.

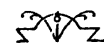
م: م. فیضانلین «زایسان».

شورا: بتون فلم صاحبیلرنک برکنه خدمتگه یابشمقلری موافق کورلما دیکی صوکنده فلسفه یازوچیلرغه تعریض قیلونک سببی معلوم دگل. برینک فلسفه یازمقی باشقه سینک باشقه نی یازمقینه منافی اولماز. بر آدم رومان و حکایتلردن حصه آلور ایسه احتمال که دنیا ده فلسفه لردن حصه آلوچیلر وشونک سببندن دین اسلامغه رغبت ایوچیلرده واردر. دنیا کیک، تورلی آدم اولورغه ممکن.

رومان بر یولده! .

یاز کونی سویدی آلا ر بر برسنی زور درد بله کوز کیه وگه چقدی قز، ئه یگنی کردی لحدنه... «م»

روشنه مناظره‌لر اولماز ایدی.

ظن ایدرسهم بو کونگی اشتراک‌یون و سوسیالیستلر، ملکنی انکار ایدوب «ملک مشروع دگل» دیبورلر. حضرت ابوذر ایسه ملکنی انکار اینماز لکن ماللرنی فقرغه انفاق اینمک واجب دیبور. اوشبو نقطه‌ده ابوذر مذهبی، اشتراک‌یون و باشقه‌لر دن آیرلور. بایلرغه انفاق واجب اولمقندن ایسه حکومت کوچی ایله فقیرلرگه نارانهق لازم اولماز. خلاصه: ابوذر والذین یکنزون الذهب آبتندن اوز ملکلرندن اولان بایلقلرنی اورنلرینه (فقیرلرگه) صرف ایدرگه تیوشلی دیه آکلأمش و شونی سویلامشدر. آبتنک ظاهری البته ابوذر دیدیکنچه، در. بونک نفی ایدلمکن آیت مفادی اولان سوزنی سویلادیکندن دگل بلکه بونک اوشبو سوزلرندن فقیرلر چاشوب کیدوب بایلرنی بی مزه قبله باشلادقلری و بایلرده معاویهگه واروب شکایت ایتدیکلری ایچون یعنی خلق فتنه‌سینی باصار ایچوندر. دیهک ابوذرک نفی ایدلمکی خطا بر فکر نشر قیلمقی و قرآن کریمگه یا کُلش معنا ویرنک کبی شیار ایله نهمت ایدلمک سببندن دگل بلکه «سیاسی» بر اش ایچون ایدی. بو طوغروه اولان خصوصی فکرمز بوندن عبارت، انشاء الله طوغری فکر هم اوشبو اولسه کرک.

چیتا. محترم «شورا» مجله‌سینک ۲۱ نچی عددنده «عرب لغتی و آنک عالم‌لری» عنوانی تحتنده یازلمقده اولان مقاله نك ۲۲ نچی ماده‌سینک «لسانلرنی اصلاح قیلچق دستورلردن بی‌خبر طور دقلرندن «عمومی» اولورغه تیوشلی «لغت»، تمام بوزلوب بر قاچ شیوه‌لرگه آیرلدی. اوشبو کونمزده عرب ملکتلرندن «عوام لغتی» دیه آتالمق اولان لغت، ایشته اوشبو بوزوق لغتدر «دیپولمش» بو جهله‌لرنی بر آز اصلاح ایدرگه یا ابضاح ایدرگه تیوشلی بولسه کیرهک. چونکه بر لساننک چن و بوزوق بولوون بلور ایچون، اول لسان ایله سویله‌شمکده اولان خلقلرنی ایکیگه بولوب قارارغه کیرهک بولا. برنچی: خواص یا که مدنیه‌شکانلرنک تل و لغتی. بونلرنک تلی ایکنچی برلرنک تل و شیوه‌لری تحتینه کروب اوزگارو و لغتلری یوغالو احتمالی بولدقندن «لسانلرن اصلاح قیلچق دستورلر» نی بلولری لازم بولا. لکن آنلر هر نه قدر لسانلرن محافظه ایله‌رگه طر شسه‌لرده یلارنک اوتووی ایله لسان و شیوه‌لری اوزگارو، لغتلری اوتلوب آنلر اورنینه باشقه

«هیچ کیمینک حق یوق» عبارتندن، «اگرده اوزی و برماسه حکومت کوچلاب آلوب فقیرلرگه ناراتور» روشنده بر معنا آکلانه‌در. اوشبو طوغروه «شورا» ده معلومات یازلسه ایدی.

مادی طاهری.

«شورا»: ابوذر (رض) نك اوشبو مسئله‌سی اجتماعی مسئله‌لرنک بیوکلرندن اولسه‌ده اسلام تاریخارنده اهمیتسز صورتک حکایت ایدلمیکندن لازم درجه‌ده آکلا-شلاماشدر. اوشبونک ایچون معاصرلرزدن واسع معلوماتلی محترم بر ذات، مذکور واقعه‌نی غنیمت ماللرینه حمل اینمش و: «ابو ذر غنیمت ماللری مسلمانلرنک مشترک ملک‌لری ایدیکنی دعوی ایتدیکی خالد شام امیری اولان معاویه، غنیمتنی کرکلی کوزلر ایچون چوب آسرار ایدی» دیه تصویر قیلور. فی الواقع معاویه نك «المال مال الله» دیه دعوی ایتدیکیینه فارشو ابوذر نك «المال مال المسلمین» دیه معارضه قیلمقی اوشبو فکرنی بر قدر تأیید آیلر لکن بزم آکلادیغمه کوره نزاع، غنیمت مالی حقنک دگل بلکه عامدر، اوشبو دلیللر ایچون: (۱) ابوذر: «یامعشر الاعنیاء واسوا الفقراء بشر الذین یکنزون الذهب...» دیه سویلر ایدی (تاریخ الامم. ج ۴ ص ۶۶). اگرده مقصود غنیمت مالی غنه اولسه ایدی بو سوز ایله بایلرغه دگل بلکه امیرلرگه خطاب قیلور ایدی. (۲) ابوذر، مسلمان آدم ملکنک بر تاووک مصرفندن آرتورلق مال طوته‌قنی تیوشلی اش کورماز ایدی. انفاق قصدی ایله طوته‌مش مالنی غنه بوندن استثنای قیلمشدر (کامل النواریخ. ج ۳ ص ۴۳). (۳) ابوذر مدینه‌گه واردیقنده حضرت عثماننک: «مال چوب طوره‌غالمق البته باخشیلقدر، لکن بن زهدک طوغروسنه آدملرگه تکلیف ایدرگه افتدارم یوق» دیدیکنینه فارشو: «مستحق اورنلرغه انفاق ایتمامش بایلردن رضا دگل ایدیککنی اعلام قیل!» دیمشدر. بو سوز هم مسئله نك عمومی ایدیکنی بیلدر. (۴) حضرت عثمان حضورنده کعب الاحبار «فرضلرنی ادا قیلدیغندن صوگ (زکاتنی قصد قیلدر) مسلمان آدم اوزینک بورچینی تمام اینمش اولدر، شوندن آرتق ایله تکلیف ایدرگه امکان یوق» دیدیکنده ابوذر، قولنده اولان کسکری نایاغی ایله کعب نك باشینه قوندروب قاناتمش و «ای یهود بالاسی نیک طور، سنک بونده فاتشک اولماسون!» دیمشدر. اگرده نزاع غنیمت مالی حقنده اولسه بویله حاللر و بویلر

حاللر اجبارينه كوره بعض لغتلر آلماشوب طورر و بعض كلمه لر چيتلردن كرر اولسه بونك ضررى يوق . بو حاللر توزوكلك گه ، وقاعه ليلك گه منافى دگلدر . اوشنداق عوام لغتنيك بر حالده طورمقى ثابت اولسه مادام كه افاده واستفاده دن فاصردر بونك فائده سى اولمادىقى كى بو حال آنك توزوك اوله چغينه دليل اولماز . انسانلرنك عهومي وخصوصى فائده لرى همده مديت ايچون لسانلرنك ايسكى حاللرنك طورمقلرى دگل بلسكه افاده ايچون قولايلى اولمقى وعهوم طرفندن آكلاشلمه سى مطلوبدر . «عوام لغتنيك ثابت بر حالده» طورمقى ديمش سوزمز نجا بزمزنگ فكرينه يول فويحق ايچون گنده در . بوقسه بزم فكرمزه كوره عوام لغتى ده بر حالده ثابت دگل بلسكه هميشه اوزگرمكه در ذاتا بتون دنيا تغير و تبديل ، عهومي بر حرکت وانقلابدن عبارت . بو كونكى فرغيز و قازاق لغتلرينك قاراخان لغتى اوله چغينه دگل بلسكه نوغاي ميرزا وايدكى تورهلر لسانى اوله چغينه ده شهبه مز وار . حالبوكه بونلر فرغيز و قازاقلر نك طوغريدن طوغرى آتاليدر .

عرب خلقلىرى عهومي اوقو ، ابتدائى مكنيلر حقنده اجتهاد ايتمادىكلرى سببلى كوب خير اشلردن محروم قالديلر . اكرده عهومي اوقو نظامنى چيقاروب بالالارنى اوقوتوش اولهار ايدى ، بو كونكى عهومي لسانلرى اوشبو فصيح لسان اوله چق بونك اوسننده بتون عرب كتله واحده شكلنى آلاچق ايدى . عربلرنك بو كونده شدر مندر اولوب بتمكلىرينك سببى عهومي لسانلرينى صافلامق چاره سببى كورمادىكلرى اولمشدر . عربلر باشينه كلمش اوشبو فلاكت عهومي لسان غه احتقار كوزى ايله فارا اوچيلرنك هر برينك باشينه كله چكدر «تاريخ واقعه لرنك تكارارندن عبارت» دييولمش سوزنك معناسى اوشبو اولسه كرك . بو طوغروده سويلنه چك سوز كوب لىكن سويلانه شلرى ده كفايت قىلور . عقللى آدم ، آز سوزدن كوب معنا آكلار .

پيرمه . اشانچلى آدملرنك خبرينه كوره ، «شام» ده «مامق باباي» اسمنده بر ولينك قبرى اولوب آباغى طشده قالمش ده مامق ايله اورالوب فويلمش ايش . بونك آباغى طش غه چيقوب قالوبنك سببى اوشبو آدملرنك خبرينه كوره بر تورك پاشاسى اولمش تورك پاشاسى بونك وليسكىنه شهبه قىلوب خلقلرنك زيارت قىلوب بورولر بى عيب ايتديكده مذكور باباي ، آباغنى قبر اوسنينه چيقارمش ،

لرنك لغتلرى كروب اورنلاشادر . ايكنچي : عوام باكه بدويلر تلى ؛ بونلرنك تلى باشقه لرنك تاثيرندن امين . شونك ايچون عوام لغتى عصرلرچه اوزگارمى باشيدر . بيك كوب كشياردن ايشتكان سوزم دليل گه ياراسه توركى تلمينك اصلى عوام و بدوى فرگيزارده اولدى كى عربنك ده ايك درست واصل تلى عوام و بدويلر تليدر . ايشته مينم بلومچه عوام لغتى ، «بوزوق لغت» بولماسقه تيوشلى . معلم رضوان .

شورا : آكلادبغمزغه كوره مخا بزمزنگ بعثى ، عرب مملكتلر نده اولان عوام لغتيني «بوزوق لغت» ديه تعبير ايدامش جمله گه عائددر . آنك فكرينه كوره ، عربلرنك اصل و درست لسانلرى عوام و بدويلر ده اولوب عوام لغتى بوزوق اولمازغه تيوشليدر . بو شهبه نك منشأى «اصل» سوزيني «درست» ايله بر معناده يورتمكه اولسه كرك . عهومي وقاعده لى لسانلرده اونودلمش باكه استعمالدن متروك و ميجور طونلمش كوب سوزلرنك عوام آراسنده معمول اولمقى ممكن . «عوام لسانى اصل لسان» دييولچلرنك (اكرده شويله دعوى قىلوچيلر اولسه) مقصودلرى اوشبو معناده اولور ، لىكن بوندىن ، درسنك لازم دگلدر . بدوى عربلرنك لغتلرى اصل اولدىلرى حالده هميشه بوزوق (فاعده سز و اطرادسز) اولمقى ممكن . «تاريخ آداب اللغة العربيه» صاحبي : «عهومي لسان مستعمل اولوب طورديغى بر وقتده چيتلرنك قاتشولرى سببندن سوزلرنك حركانلرى حتى حرفلرى اوزگردى . بعض كاهلرنك حرفلرى آرتلردى و بعضيلر بونك كيمدى ، جمله لر غريب روشلر گه كردى ، صوكره اوشبو غريب روشلر ملكه اولوب ، معاوهرلرده استعمال قىلنورغه باشلادى ، . . . بو لغت شول درجه گه ايرشدى كه بر يرده اولان بدويلر ، ايكنچى اورند ، معيشت ايتمكه اولان بدويلرنك لسانلرينى آكلاماز اولديلر» دييور . اوشبو مؤلف عرب همده روايتلر گه كوره بدوى عربلردن اولدبغندن بو طوغروده اولان شهادتى قبول اولنورغه ياراسه كرك «اهل البيت ادرى بها فيه» . اوشبو شهادت كه بناء بدوى عربلرنك بو كونكى لسانلرى عهومي اولان فصيح وقاعده لى بر لساندن بوزولمشدر . بدوى عربلرنك لغتلرى و شيوه لرى اصل اولسه ايدى ، بونلر عهوما بر برينك سورلرينى آكلارلر ايدى . عهومي وقاعده لى لسانده اجتماعى ، اقتصادى و مدنى

تورک پاشاسی ده ایمان کتورممش ایمش. بو خبرلرنک
اصلی وارمیدر؟
اکمال فیضی.

شورا:- بوندای خبرلر اوزلری، سویلاوچیلرنک
اشانچسز ایدیکلرینه دلیل اولسه کرک.

اشار

انکهیم.

«کوز نورم، بیکم، جانم، ایم...» دیب ایمرگان انکهیم
«جولدم، بفرم، گلم...» دیب ایرکهلنکان انکهیم،
«ئلو ایرکم، آپاغم» شیکلی تملی سوزلرنک
برله تیربهنگانده یوفلاتقان و باقغان انکهیم.
خستهلنکان چاقلرمده قایغو حسرتلر چیگوب
میگا صاولقلر تلهب یاشلر آغزغان انکهیم:
«بو بالامه بونچه کیگ قدرلرنک آلدنده مین»
«صحت استیم...» دیب اللهغه یالغان انکهیم،
آتنه کیچ هم باشقه بیرهملرده گی بار شادلغم
شبهسز بولغانغدر سین ای یاراتقان انکهیم.
کم مینی سین چاقلی سویگان بو وفاسز دنیا-
ای مقدس، ای عزیز شفقتلی بولغان انکهیم.
سزگه منندارلغینک شول قدر چیگی (۱)
تعریضندن بو تلم عاجز یارالغان انکهیم؛
صافی محبتنک قویاش اسسیسی اریتو بیلنه
قدر یگزنی کوکلم اویلاب یاش طاملغان انکهیم.

عبدالله عبداللین - «قیال»

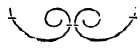

خطبه الامم.

حیاتم برله آند ایکنان حالده آه - وزار ایتدم
نه ایلیم، کوزلرمدن اختیارسز یاش تمار ایتدم!

(۱) بر سوز توشوب فالمش اولسه کرک. اداره.

آتولدم قانلی یاش بران عجبدر ممکنات اوزره؛
صباوت کولماگن صالحاچده کیگ کوکرهکنی تارایتدم.
ادارهمنک محیطن کوز بلهن دفت ایدر بولسهم؛
دیمین طاغنده، نیک صوگ مین طورر یرنی مزار ایتدم!
اوزمنی حس ایتهم روحسز میتمن، حسلرم یوقدر
ایچمده یوق محبت سوداسی، بوش بر بازار ایتدم!
خلقلر کوکلی بوزلی قار بولوب طوگغان ایکنان حالده؛
غریبدر مین نیدن بویله، صوق کوکلمنی نار ایتدم؟..
وحالبوکه آلازنگ موگسز اولغان کورنشن کوردم؛
دخی کملر ایچوندرا، ایرته کیچ اچنی یانار ایتدم!..
جهانده هیچ کشی بران علاقهه یوق دیوب بلسهم؛
کورهه آی یوزلی بر دلبرنی مین کوکلمده یار ایتدم.
آزنگ عشقی ایچون اوارهمن موکلمر بلهن تون کون!
قلب بحرنده دولقون شاولی، یوق حسرتنی بار ایتدم.
تعمل و وفارم فالمادی صبر قرارم هیچ!
وطندن باش آلوب غربتلی یرلرگه فرار ایتدم.
سوکوم ایللرنده جولان ایتسهم فالیدر صبرم؛
یراق ایللرده صبرمنی، بلی صبر خمار ایتدم!..
سفیلر زمره سینه ارتجاع ایتدم وسوزلشدم.
وبدنام ایتدیلمر اسممنی تکرار باشنی خوار ایتدم.
فضیلتدر اول انسانغه، کم اول دوچار غیبتدر!
ضررنی، حقلق امرنده؛ اگر آنلرنی مار ایتدم؟!
عهرنگ لحظهسنی کیچمسکه آند بیردی تفکر سز!
زه رلی وجدانم آلامینی آب بحار ایتدم.
حرامدر سانکه دنیا ننگ صفاستی ذوقی دللرگه؛
بلی صافی صدریمه شعرمنی موسم بهار ایتدم!
واقف الجلالی. ماورای خزر «چلهکان».

اسلام دنیاسی.

بتون دنیا علمدن، معرفندن لذت آلفانده
مسلمانلر یغولدیلمر خرافات، تورلی یالغانغه.
بونانلر بر برن یاقلاب فدا قیلغانده جانلرن،
جهاننی سلسکتوب غیرت بلن؛ شوکت، نام آلفانده
طولوب غیبت، نفاق، بهتان آرادن کیندی «بر دم لک»؛
طوتوب قرداش فانن اچدک صوراب چیتلرنی یاردم گه...
عدالت شهملری سوندی مسلمانلر آراستنده،
شمانه ایتدیلمر قرداشلری فانهه بو یالغانده.

عام تشریح علم وظائف الاعضا و حفظ صحت .
 بو کتاب ، موضوع اعتباری ایله اوز لسانمزه اولان
 اثرلرنڭ اڭ برونچپسی اولسه كرك . مندرجه سینڭ نهدن
 عبارت ایدیکی اسمندن معلومدر . مؤلفی آلبرت ف .
 بلایزده للی اولوب انگلیزچه دن مترجمی عبدالله سلیمان
 افندیبر .

کتاب کوزل کاغده نفیس روشده باصلمش، کوب
 شیلر رسملر ایله کوسنرلمشدر . رشديه واعدادیه صنفلرنه
 درس ایدلوب اوفونلنور ایچون ترتیب ایدلمش اېسه ده
 باشقه لرده فائده لنه آلسه لر كرك .

کالیندار . «ملت» کتبخانه سی طرفندن ۱۹۱۲ نهی
 بلیغه مخصوص اولان دیواری کالیندار نشر اولدی .
 جهه کونلر ، بایراملر اوشنداق بکشنبه کون وپرازنیکلر
 قزل بو باو ایله باصلمش، هر کون کاغدیڭ آرقا طرفینه تقویمات
 ایله عبرتلی سوزلر یازلمشدر .

طورمیش هم دین عصرمزنڭ اسلام عالمنده واسع
 معلوماتی ایله شهرت نایمیش اجتماعی عالملردن رفیق بك
 العظم جنابلریڭ «تنبیه الافهام الی مطالب الحیاة الاجتماعیة
 والاسلام» نام عربی اثرینی ارفا شورنده «مدرسه عالیه»
 معلملرندن ذا کرقادری افندی ترجمه ایتمش و«طورمیش
 هم دین» اسمی ایله نشر ایلمشدر ۶۷ بیتدن عبارت
 اولان بو اثر، اسلام شاگردلری و اسلام باشلری ایچون
 اهمیتلی اولان مسئله لردن عبارت اولدیغی ایچون اوفورغه
 تیوشلی کتابلردنر .

تورکی خطبه لر . «اومسکی» شهرنده امام ومدرس
 نیاز محمد افندی سلیمانی اثری اولان بو کتابڭ مندرجه سی
 نه شیدن عبارت ایدیکی اسمندن معلوم . کچن سنه لرده
 بونڭ برنجی جزئی نشر اولنمشیدی، شمعی برنجی جزئی
 قیلندن گوزل کاغده نفیس اشلانوب اوشبو ابکنچی
 جزئی نشر اولدی . اولگیسی کبی بونسی هم اهمیتلی

بوتانلر كوك يوزندن قوش کبی اوچقان زمانلرده
 عاجز، کوچسز بولوب قالدق ضعیف، قورچا کفی تایدن ده.
 آلا ر اولگی صفة شهب، شهب آتلاب کیتدی لر آله ،
 یغولدی یوز توبان بیرگه آیاملر بارده تایغانه .
 قویاشنی طوغدروب دنیلارن یاقتر تدی لر آنلر ؛
 تمام ظلمتده قالدق نور آلالمی یافتی آیدن ده . . .
 چیولدی فارغالر، اتلر بوله رگه گوده سن و افلاب - ؛
 بولغان ایچون کوچسز و جایمانده .
 یاشنلر یاشنادی . کولکر گورلدا ب شار تلاتوب آتدی ،
 فقط بز سیزمادک . کولدک دو پولدا ب بیرگه آوغانده .
 قلبدن چقدی انسانلق ، بتونلای سوندی وجدانلر
 تمام یرتیچ بولوب وحشتنی آلق باشقه لردن ده . . .
 «نیگز» چریگان ، قیشایغان بر طرفه تیز توشار ایندی
 فقط کملر طوتار مرکزدن اچقونغانده ، تایغانده ؛ !
 علاءالدین خداباروف .

آغاچ

مزین بر مانور اورمان ایچنده جیل ، داؤل کورمی ،
 اوسوب بر یاش «قاین» صافقله هیچ بر کم گه بوی بیرمی .
 تمام راحت و لذت گه چوموب غم قایغی هیچ ناتمی
 بولوب نهق شه مدی اوسکاج اوکغه صولغه که کرایوب یاتمی ؛
 اوزی زورارغه تیڭ بولغاچده آلا رغه احتیاج بتکاج
 تکبر لکله توش کیردی کوزندن یاشلری کبیکچ .
 طویب بیک طورمیشندن ، تقدیرندن ، ایش و دوستندن
 طونندی زارلانورغه بالتاچی غه دوستلر اوستندن .
 «یاتام مین اورتالقه نور ، قویاش، آی، یاقتی کون کورمی .
 ایزلدم، بو آغاچلر ظلمی اوسمکک گه یول بیرمی .
 کیلوب قوتقارچی مین مظلومنی، یواچی اوشبو عار لکدن !»
 دیوب کبیسردی چیتدن بار آغاچنی خلقی تارلقدن .
 نلهک بولدی -- فقط شمعی قاتوب بر یالغزی قالدی ؛
 لکن جیل بیک اوصال، باشنی بوگوب طورمیش یه من آلدی .
 تنچلق بیرمی هر دم جیل بیلندن چیرگه بوککچدن
 «بختسزمن ! خور اولدم مین ؛ دی دوستلر یاشنی توککچدن .
 قیام الدین بولداش . نازان .

اسلام ولایتاری بو کون اولماسده بر کون انگلیز لارگه غنیمت بارده اوله چغنده اشتباه یوق. بو کیسه احتمال که اسلام دینینه خدمت ایتمک فصدیله بویله بر کتاب نالیق قیله شد، لکن عمری اولسه کورر بوندن استفاده ایدوچیلر اسلامردن زیاده باشقه لر اولور.

اری طوفان هذا الغرب یطغی

واهل الشرق سادتهم نیام

فان لم یأتنا نوح بفاک

علی الاسلام والشرق السلام.

اسلام ملکتری، بو کون که قدر «تحنیر المسلمین» کبی الوغ اسملر قویوبده طبیعی شبلر وزمان آغومینه فارشو اثرلر بامش، کوزل نیتلی و باغشی لکن بصیرتسز و خبرسز آدملرنک آيو خدمتاری سببندن شدر منر اولوب بتمشدر.

کتابنک گوزل براری ده وار. عبارتی درست، طبیعی گوزل. بوندن باشقه، بر آدم که ردیه صفتی ایله یازلدیسی حالده تربیه لی صورتده یازلوب کوزل جراحته به چک کلمه لر استعمال ایدلماش. بو جهندن کوبت عالماری بزمکیلردن فرسخلر ایله اوستون ایدیکلری معلوم اولدی

نوعه

صاقال قوقوغه قارشلی. «لوندون» ده صاقال قوقوغه قارشلی طریشوچی بر جمعیت آچلدی. معلومدرکه آوروپا ده گوزللك و مودا، حفظ صحت کوزه تو سلاطاولری ایله صاقالنی بتونله ی قرقوب یورو عادتنی مقبولدر. مذکور جمعیت طرفدارلری طبیعی زینت بولغان صاقالنی بتروگه قارشلی هر تدبیرلرنی قباللر. همه مینیسترلرگه و زور کشیملرگه خطلر یازوب صاقاللرن فرماولرن اوتنگانلر، یاغشی تربیه قیلنغان صاقال، کشیکه مخصوص کورکاملک بیرگانلیکنی دعوا ایتهلر. همه صاقالتر اشلردن معلومات جیوب بتون انگلترده خلقنک صاقال قردروغه ۱۲۰ میلیون سوم آنچه صرف ایدیکلرن بلیگانلر. خلقه خطابنامه لر طاراتوب بو صومانی علم و مادی ترقی بولنده صرف قیلولرن اوتنه لر

الک ادبیات سویوچهن مملکت. خلقی کتاب اوقوغه الک هوسلی مملکت ۸۰مک کشیلی ایسلاندره در آوروپاده

وعظلر، اجتماعی حال و معیشتلرگه موافق نصیحتلردن عبارتدر. اماملر و امام اوله چق شاگردلر ایچون ضرور کتابلردن ایدیکنده شبهه یوق.

تورلک عماد افندی نوغای بک طرفندن اوزینک یاگی املاسی ایله باصامش ۸۰ بیتنک بر مجموعه در.

علم هیئت تاریخچه سی علم هیئتک مختصر صورتده تاریخندن عبارت اولان اوشبو رساله، اوقا شهرنده امام و مدرس جهان گیر افندی آبرگیلدین طرفندن ترتیب ایدلوب ۵۶ بیت اوزرنده باصامشدر. طبعسی یاغشی، عبارتی آچیق، مضمونی درست اولدبغندن اوقورغه و استفاده ایدرگه تیوشلی. ایچند بر قدر رساله دره وار.

تحنیر المسلمین عن اتباع غیر سبیل المسلمین. بوندن مقدم عدلرنک برنده «بغداد» شهری پوچته سینه ویرلش «العقد الثمین» اسمنده بر کتاب آلدیغ، زنی یازمشبیک. شمعی مذکور «بغداد» شهرندن بونده اسمینی یازدیغمز ایکنچی بر اثر آلدق عرب لساننده یازلوبده «بغداد» ده «دارالسلام» مطبعه سنده ۵۳ بیتده باصامش بو اثرنک مندرجه سی حجاب وستره حقنه ایش. مؤلفی «کویت» عالمرندن عبدالعزیز بن احمد الرشید البداح اسمنده بر ذات ایدیکلی اوستنه یازلمشدر. الک ایلك کاغذینی، حرفلرینی و عهوما مطبعه گه عائد اشلرینی قاراب بتردکمز صوگ: «کویت مملکتنده نه لر وار، بوندن نه کبی تاوشلر ایشدلور؟» دیه اوقورغه باشلادق اسلام عالمی، روسیه شمالنده «آرخانگیل» شهرنده نیچوک اولسه، بر کره سینک جنوبنده اولان «کویت» ده شویله حالده ایدیکلی آکلاشلوب کوب متأثر اولدق. بو قدر الوغ عنوان قویلمش کتابنک مندرجه سی خاتون قزلرنی اوقوتمقدن، مکتبلرگه یورمکدن منع قیلمق و ایولرده حبس ایدوب طوتوق حقنده نصیحت ایتمکدن عبارتدر. کتورمش دلیللری سخیف و مناسبتسز شیملر اولوب، سوزلرینه اعتماد ایتمش کیسه لری ده «مریض یدای الناس» مثانه مصداق اولان صوگ عصرنک اعتمادسز آدملریدر. اگرده «کویت» عالماری هم شریعت اسلامیه همده سیاست و اجتماعی حاللردن اوشبو مؤلفی مثالنده بیخبر اولسه لر «کویت» ایله برابر شول طرفده اولان

خلقىڭڭ صائنه نسبتا الڭ كوب تورلى كتاب چوقچى مملكت كه فاراغانده ايسلانديه ۲۵ مرتبه آله طوراً.

بونلرنڭ اوز معبشتلرنىن، مىلى مهرلرلرنڭ يارغان اثرلرى ده كوب. لسكن اثرلرنڭ كوبسى اوروپا اثر لرنڭ قاباقون ترجه مدن عبارتدر. هيچ ابتدائى مكتبى بولماينچه، هر آنا اوز بالاسنه كرك قدر علم بىرگان بو مملكت، كئابچىلىق باغندن فاراغانده بىك بختياردر.

آثار عتيقه. «با» شهرنده برنجى جامع شريفى حضورنده امام ومدرس هم آخوند داملا نورعلى حضرت كتبخانه سنده بر ايسكى يازمه كلام شريف وار. آخريته اوشبو روشده تاريخ يارلمشدر.

«فرغ من كتبه الحسن بن عبدالمك بن عبدالعزيز
المجدي فى الثانى والعشرين سنة تسع وستين وخمس مائة»
بركته فى سائر المسلمين سنة تسع وستين وخمس مائة»
آيت آخونده اولان طنشلىر، آلتون ايسله زينتلانوب،
حزب وچرلرگه علامتلىر هم آلتون ايله قوبلمشدر قراء
سبعه اختلافلرينه علامتلىر وضع ايدامش. اوشبو قرآن
كرىم، جهان گىرغانده اولنوب آندن صرك ساطان محمد
گرى ابن سلطان گرى ملكينه كچهش. مذكور ايسه
۱۸۸۵ده اوزينڭ خادمى ووكىلى عبدالستار بن اسحاقغه
هبه فيلمش. عبدالستار ايسه خان اوردا سنده طبيب وفاضل
شرف الدين بن عبد الجليل گه وىر مشدر. بوندىن ايسه
اوزينڭ اوغلى صلاح الدين گه فالمش، صلاح الدين ده اوزى
درس ختم ايتمش استاذى آخوند نور على حضرتلرينه
هديه فيلمشدر.

بولمه نڭ زور و فارت آغاچلى بانچهغه فاراغان بىر دنبر
تيره زهسى بار. مېن، شونڭ ياڭاغينه آرتم ايله تره لوب
كوزلرمنى طشنىڭ قوبى هم شوملى فارا نغياغينه يونهلدرگانم
حالده تون وطنلقغه كوملوب، تىك گنه طورام. بر نيچه
ساعت اوتنه. اوبده هيچ بر تاوش طن بوق. مېن همان
شول اورنده، شول حالده. يالغزمن، تىك خيالغنه
قارشوده

باياراق كوك كوكرى، قوتلى يەشن يەشنى، فانى
جیلده ايسوب قوبا، آرا تيره فالن و فانلاولى بولوت
آرتندن طولغان آى قاراب بوتون دنياغه مانورغنه بر
يلماياده تاغى بوغالا ايدى. ايندى بارسى ده طندى آى ده
قابات كورنمه سلك بولوب فانلاولى بولوت آرتينه اشقلاندى.
دنيا تاغى ده تيره و قوبى قارنغياق اچينه كوملدى. كوك
يوزى تمام فاپلانوب، ياڭغر قوبارغه طورتنا. اول، باش
بىك فزو بولوب چيله كدن آفتارلغانداى يابسه ده حاضر
ئه كرنه بىدى. اول ايندى واق، تىگىز هم طوقتاوسىز. اوزى
هر بىرده ده شولاى بولور، حاضر دنيا نڭ هر باغنده شوندى
واق هم تىگىز بولوب، ياڭغر ياوادى، كېى طويلا.

خاتونم كوبدىن يوقلى. اول ميگه بر نيچه نابقر:
- سيگه نى بولدى، يات ايندى! ديب فاراسه ده،
مېن آنى طكلامادم. اول، مېنى كوته، كونه آبدراغاج:
- چه، ايندى، صالح! ايرنه گه ايرنه اوک بازارغه
باراسڭده بار ايچ! ديب تاغى بر قستاب فارادى، لسكن
مېن همان اوطورا بىره م.

نيكدر يوقى كىلمى. شول تىگىز، واق هم طوقتاوسىز
قويغان ياڭغرنى اوزاق، بىك اوزاق طكلىسى، يوره.
كمنى قايناتقان، جانمنى دولقلاتقان «نگى اش» اوڭغايى
بلهن اوچسىز، قريسىز خيالغه چوماسى كيله.

مېن، عموما تونگى ياڭغرنى بىك بارانام حاضرگى
صنلى، صالحاق لسكن يش هم نىگىزگنه، چىكلىگنه شېرداب
طورسه، بوتون جانم بلهن بىرله م. آنڭ صانقنه، طن هم
آقرنغه قوبوى مېنى ده بوتون چافلرده بولمى طورغان
طن غنه قايقغيمى - بلهيم نهرسه گه - آلوب كېنه؛ روجمنڭ
ئه له قاچاندىبىرلى ازله بده نابا آلمى يورگان نهرسهسى
شول وقتده، شول قارانغى تونده اوزلسكسىز قوياغان واق
ياڭغرنڭ شېرداوى آستنده تابلغانداى طويلا. شونڭ
تأثيرنده، باى و كېڭ بر خيالغه چوموب، بارن اونوتام
حباتنڭ كوندزگى آبق هم شاوشولى چاغنده، سېزلمگان،

مقا

اوطى سونگان جهنم

(بر ملادن حكایت)

I

..... تون. ساعت ايكى. مېن، زور وقارانغى
اوينڭ آولاق بولمه سنده يالغزم اوطورام. باياراق لامپى
بانا ايدى. خيالنڭ طبيعى آغېينه مانع بولغانغه آنى سوندردم.

ایگی چینگى بولمى ابدى . بايلغم شوندى شىب بولوب ،
درجده ضرر سز بولغانغه ، مين البته اوزم صاماور قويوب ،
پشرونوب يوروهدم . مينم بوندى اشلر منى يارلى هم بينيم
بولغان بر شا کرد اوتى ؛ اول بيچاره آچه آلمى ، تىك تاماق
بالينه اشلى ابدى .

بو شا کردنك قيافتى سويكومسز ، اوستى باشى هر
وقت يرتق هم كولى بولغانغه سابانغهده چامالى كورليگانگه
آنى برده سانغه صوقمىلر ابدى اول بزنگ مدرسهده بايتاق
يىلر طوردى ، آنك ايپده شلر يىنگ درجه هم اورنلرى
يوغارى آشدى ايسهده ، آنك اورنى پيچ بويندن كوچمه-
دى . اول اوزىده بيك يوغار يلقنى تلمى ابدى ، بوغاي .
آنى عهوهآ كيهسته لر ؛ ياراتمىلر ؛ جهرلىلر ؛ نلگانچه مصقليلر ؛
حتى ، اسمى بلهن ده شميچه باشى زورلقدن آتاب ، «طوبال»
دييكنه يوروتلر ابدى .

بو طوبال ، طشدن فاراغانده بيك عادى ، بيك ساده
حتى بر آز تيلمسه رهك كى كورنسهده آنك اچنده طشينه
باشقه بولغان بر دنيا بار شيكلى طوبالا ؛ آنك كوزنده بعضا
قورنچ علامتلر بالتراب كيته ابدى ، هم نتيجهده شوندى
بر حالت آكلاشلدىده .

اول بر يلى اوزگهروب كيتوب ، كلهن ساغشقه باتوب
يورى باشلادى . باشقه وقتلرده بر قايا چقىمى طورغان
طوبال ، بو يلىك رمضانى كراچ ، ايكي شهر كون بوغالوب
طورغالادى اوزى همان اوبلانا ابدى . شا كردلر آناردن
كولوب :

— طوبالغه درد طولغان بو يل ! ديلر ابدى .
رمضانك ۲۷ سنده قدر كيچهسى ابدى . بوتون شا كرد
تراويح نه كيتدى . طوبال ايسه ، «آوريم» ديب مدرسهده
قالغان اشانورسكىمى ؟ — قايتساق ، طوبالدىن جيللر ايسه ،
ئه بيلر لرىده يوق . شول يوق دن يوق . — شولاي ايتوب ،
طوبالز بوغالدى ؛ ياكا مالاي نابقانچى ميگاده اوزم
اوچون صاماور قويوب يوررگه طوغرى كيلدى .

اوزندن صوك آنك حقدنه تورلى خبرلر چغوب ،
قايسىلر «حاجيلر بلهن مكه گه كيتكان ايمش» و قاي بره و
لرى «سارترلرغه ايهروب ، بخاراغه قاچقان ايمش» كى
سوزلر سويله سهرده ، آنغن بل آلماديلر . مين اوزم تاغى
مالاي تايىم ؛ هم شول كوندن آنى ايسه دن چغاروب
ايندى اسمنىده اونوتقان ايدم .

بو كون قاوشى قاوشىغنه زيمسكى فارسيسنه ديب

التفات ايتلمه گان نهرسملر بو وقتده قوياش كى اچق
كورله . بو وقتنك خيالندهده آيرم بر تم ، بوتونله باشقه
بولغان بر بهم بولا ؛ شويله كه بونى حس قياماغان آدملر
زور بر سعادتدن محروم كى طويلالر .

بو كون ، خصوصى بو كونگى كون ايسه روحمنى
بيك تيره ندىن دولقلاندىرغان باشقه بر واقعهده بار ، شونلقدن
خيالنگ دغى نورليبهك (شاهب) ، تاثرنگ دغى كوچليبهك
بولووىده طيبى .

II

ايرته نچهك خاتون بلهن تهمله بكنه چاي اچوب اوطورا
ايدك . آراده فزق بر ئه گمگه مه بارا : اول بهش چاغنده
اوزينه عاشق بولوب «صارغايىم ، اولهم» ديب يورگان
بر يكتنك واقعهلر ن سويلى باشلاغانغه ، چايده آيرم بر
تم بولاچق ابدى . كوب بولسه برور چناباق اچكانمزد
قايلغه بر كغراو تاوشى ايشترىك : اول ، اولنگ بويندن
بزگه تابا كيلمكه ابدى . تيز آراده بزنگ طوريفه جيتوب ،
كمگه در طوقتاغانداى بولدى هم شول مينوتده اوق بر نيچه
مالاي ، كوزلر ن آفانيتوب ، بزنگ اويگه چابوب كرديلرده
بر سندن برسى آشغوب :

— ملا آبرى ، ملا آبرى . . . سزگه «زيمسكى
ناچالنيك» كيلدى ! ديب آفرشديلر . بز قاوشى قالدق .
مينم ملا بولغانمه ايكي گنه يل ؛ مين زيمسكى بلهن تاننده
توكل ؛ باشقه چهده يوموش يوق كى . نيك كيلور ايكان ؟
اوستمه بيشه تمنى گنه كيدمده «زيمسكى» نى قارشى
آلورغه ديب چقدم . قيمتلى نارانتاسقه جيگليگان ايكي
ياخشى قارا آننى ، يامشيكلىر قياقتندهغى كوچرنى هم نوره
تمام فرانت اولارهق كيينگان ، آلتون كوزلىكى بر روسنى
كوروب ، باشده اچم شو ايتوب كيتدى . ليكن بر سيكوننده
اش بوتونله اوزگهردى . نى كوزم بلهن كوريم-كولر
گهده قچقرغده بلهدم . . . زيمسكى ديب ، فارسيلارغه
چققان آدم بوتونله ايكنچى بولوب چقىدى واينچى تورلى
تاثير بيردى .

III

مين مدرسهده اوقوغان چاغنده ياخشى باى طور ،
باى بتچلر ومخوملر غنه خاص بولغان درسخانهده بايلر چه
غنه بهشى ايدم . اويدن كيلگان آرننگ ، تورلى آشاملقرننگ

صوگره فکری اوزگهروب، معلملکدن جیغان آفچه سی بلهن روسچه اوفورغه طوتنغان. شوندن بیرلی همان اوقوغان. ئەلی ده اونی آلدەده اوفویاچق اول بو حقدە بیک فسقه غنە اینوب :

« مین میشچانلر طورمشن یاراتمیم، مین فبرگه چه اوفیم! دی اوفورغه کبرک بولغان آفچه نی فایدن تابووی حقدە صوراچاق :

« طرشسەڭ، نابلا اول! دیب، زور بر اشانچ ایل گنە ئەیتوب قویا .

بزنگ آیرلشقائغە طوغزنجی یل . اول شوشی عمرده، ئەللە نیچە دورلر کیچروب، اورنا مکتبلرده گی حدلی اوفوب دە اولگورگان مکتب پروگرامندن طشده بیک کوب نەرسە کورگان . نی طوغزیدە غنە سوز چقامسون، مینی کومەدە تاشلی. حتی مین کوب اورندە آنک سوزن آکلاب یینە آلمی ایننگەم مین اوزمڭ بر نەرسەدە بلەمومنی، مینم هر سوزم قوری «آوز فلسفە سی» گنە ایدیکن بو کون، غلمان بلهن سوبلەشکاندن صوڭ، آچق بلدم بونڭ اوستینە اول حاضرده هوادەغی قوش درجەسندە ایرکلی . دورت باغی قبلە، فایا کیتسەدە، نی فیلسەدە ایرکی بار. اوفو، بلووی هم آزادلغی غنە تاغی بر حال: اول آلدەغی کونلرینە بوتونلە ی ایکنجی و میڭا قاراغاندە بوتونلە ی باشقە چه فاری . اول « ئەلی مین حیانتی باشلامعان، مین ئەلی آڭا حاضرلەنم گنە، چن حیات آلدە بولاچق! » دی . اول یراق، بوغاری هم آلفە اومطولا . اول کوزن کویکە، عرشکە ترەب، حیانتدن آوی مکن بولغان نصیبنە ایزشورگە اوکروب بارا . نیچکدە استقبالن اونکلی بلهن حاضرگیسندن آلدە هم عالی کورە، شرنی امید ایتە هم یولی دە بار .
(آخری بار) ع - جان ابراهیموف .

چفوب، فارشمدە، تگی آلتون کوزلکلی فرانت آدم اچندە شول طوبالنی تانوغاچ شاشا فالدم . - « توشمی؟ » دیم . یوق، اول « اونی » ایدی . دنبا کورمەگان اول مالایی نڭ کوزینە، « زیمسکی ناچالنیک » بولوب کورنورلک روشدە کیمینوب، فڭھراو ایلە میڭا کیلوب توشکان آدم - چنلابدە شول طوبال، شول سابق یرنق کیمیلی، شول میڭا تاماق بالینە صاماور قویغان مالای ایدی تەواوچراودە شاشارلق دە بار . اول اویغە کیلمەسلک درجەدە اوزگەرگان . ذھندە صافلانغان صورت بلهن حاضر فارشکدە طورغان بو بیکت آراسندە مناسبت تابو بیک چپتن آڭا حاضر « طوبال » دیگان اسم یانمی دە؛ آنی « طوبال » دیب آناو، بورون طبیعی کورنسدە، ایندی برده کیلمی دە، کیلممی دە، مناسبتسز دە شیکلی . اول حاضر طشقی باغی بلهن خالقڭ « زور تورەسی، » اول تمام باوروپیس، اول مکمل فرانت . .
والسلام .

۱۷

ایندی چن اسمی بلهن آتیق : غلمان .
غلمان میندە کیچکە چافلی طوروب قوباش بايور آلدندنغنە کیندی . اول قش کونی شهرده اوفودە بولوب جه بلیگە بزنگ کورشی آلدەغی نانار آلپاوتینڭ بالارن اوفوتورغە کیل، میڭا شونده بارشلی کرگان بز اوچراشوووزغە بیک شادلانشدق ؛ اول بیگرەک دە . آنڭ بلهن کوب هم ایرکن سوبلەشک . بیگرەک اول سوبلەدی . مینم ایسم کیندی دە طوردی شونی قارا، اول اوزینڭ ئەلل نەرسەسی بلهن مینی باصا، طغزلاندرا، نارندرا شیکلی طویلوب کیتە . آدم اوزگەرسە اوزگەرە ایکن، خدایم! اول بوتونلە ی ایکنجی کشی بولغان اول آچق، اول مدنی، اول بلمی . آنڭ باشندن ئەللە نیلر کیچکان . اول، بزنگ مدرسەدن کینکچ، قازاق حاجیلرینە ایبەرەب، مکەگە بارغان . آندن، حج فیلمیچە اوق، فابات استانبولغە کیلوب، آندە بر نیچە یل اوفوغان دە روسیەگە فایتوب، حق بلهن معلمک قبلغان .

ناسرلی : محمدشاکر و محمدزاکر راسیفیلر

محرری : رضا الدین بن فخرالدین .

« ش-ورا » اورنبورغده اون بیش کونده بر چقفان ادبی، فنی و سیاسی مجموعه در .

ТАКСА ЗА ОБЪЯВЛЕНИЯ: НА 2-й СТРАНИЦЪ БЕЛОЖКИ 30 КОП., НА 3 И 4 СТР.—20 К. ЗА СТРОКУ ПЕТИТА.
Адресъ: г Оренбургъ, Редакция журн. «ШУРО».

آبویە بنلی : سنهك ۵، آلتی آباق ۲ روبله ۶۰ كاپك .
« وقت » برلن برگه آلوچیلرغە :
سنهك ۹، آلتی آباق ۴ روبله ۶۰ كاپك در .

اداره دن

- «سمرفند» ده بقا خواجه بن سيد هادی خواجه جنابلرينه:
 كله چك عددده درج اولنور.
 غواصغه: تابشردای، مطالعه قیلدی.
 رضوان افندی ابراهیموف گه: مقاله گز اوز نوبتنگ درج اولنور.
 «تاریخ تعلیمی»، «محبت درسی»، «نیچوک ترقی ایدرگه؟» اسملی مقاله لر تابشردیلر.
 واقف الجلالی افندی گه: بعض شعرلر گزنگ باصامادقلرینه سبب، آرتق اوزونقلاری اولدی.
 «انتقادغه جواب» اسملی مقاله درج اولنمیه چقدر. اوز لرینه یبارسه گز بلکه باصارلر.
 محمد حنفی مظفری افندی گه: مکتوب گز درج اولنور.
 ح اونا کی جنابلرینه: خصوصی مکتوب یبارلای، پوچنده دن آلمش اولور سز.
 «فازانده مفتیک مسئله سی» اسمنده مقاله نی آلدق.
 فازانندن وزنلر حقنده یازامش مکتوبده. خطا اولسه کرک. امضا اونودلمشدر. اگرده کیم مکتوبی ایدیکی اعلام قیلنسه باصلور. امضا ایسه اداره ایچون کرکلیدر.
 عبدالفتاح صدقی افندی گه: مشهور ایرلر مجموعه سیننگ ۴نجی جزئی «ابن عربی» اسمنده اولوب مشور آدملردن معیی الدین بن عربی ترجمه سی حقنگ در. بو رساله هنوز باصامادی، اوشبو کونارده انشاء الله باصلور.

هر بر مشهور
 کتابچیلرده ساتلنور.
 حتی پوچته ایله
 برابر ۵۸ تین.

ابن تیمیه

مشهور عالملردن تقی الدین ابن تیمیه ننگ ترجمه حالی حقنده یازامش بو اثرده ابن تیمیه ننگ: توحید، قبرلر اوستلرینه مسجدر و بنالر صالحق، میتلردن یاردم صورمق و قبرلرنی زیارت ایتمک، قبرلرنی زیارت قیلور ایچون یراق یرلرگه سفر قیلوق، اجماع و اجتهاد هم تقلید، علم کلام و تصوف، ذوالقرنین، معاویه و یزید، عقل ایله نقل، بعض حدیث کتابلری، خوارق و کرامات، حضر و الیاس، قطب و غوث هم ابدال، طلاق و تحلیل، جمعه نمازی، الملل و النحل کتابی حقده اولان فکولری بیان ایدلمشدر.

عربی لسان ایله نشر ایدلمکده اولان دینی و علمی «نویرالافکار» مجله سی، رساله حقنده اوشبو سوزلرنی یازمشدر. (عینا):

وهذا المجلد اشتمل علی مناقب العالم الربانی المجتهد الشهير شیخ الاسلام تقی الدین بن عبدالسلام الشهیر بابن تیمیه المتوفی ۷۲۷ سنة من الهجرة. وقد ذکر المصنف مناقب هذا الامام باتم وجه و ترجم رجال هذه العائلة الجليلة و ذکر خصوم الشيخ وما روه به و تنقید كلامهم فيه. و ذکر جماعة من المثنین علیه و ذکر فضلا بین فيه منزلة هذا الرجل لدى علماء مسلمی الروسية و فضلا آخر ذکر فيه مطلع ابن حجر ورد علیها باتم وجه و ذکر جمیع اختیاراته و ما اسند الیه فیها ثم افرد فضلا فی بیان محنته و ما اصاب به مما یصیب اکابر رجال الدین و الاصلاح ثم بین وفاته و ما کان من الاحتفال بجنارته و ما لم یسبق فی غیره من اکابر رجال العالم و بالجملة فهو کتاب جلیل فی بابہ فاق علی کثیر من الکتب المؤلفة فی هذا الشأن و هو مطبوع فی بلد «اورنبورغ» من بلاد الروسية الجنوبية الشرقية بورق جید جزی الله مصنفه و طابعه غیر الجزاء و ما نحن نحث القارئین علی اقتناء هذا الکتب الجلیل فان فیہ فوائد کثیرة لا سیما ما تکلم فیہ علی ما فی العراق من البدع و الاهواء القائم بها متصوفة هذا العصر. و هو باللغة التركية لان غالب مسلمی الروس ممن یتکلم بتلك اللغة.

«وقت» مطبعه سندھ

هر نورلی کتابلر، خط و اسچوط
 بلانقلری، کانؤیرتلر، طوی
 و ضیافت ایچون زاپسکه لر،
 تبریک هم و بزیئت کارتوچکه لر
 نفیس و گوزل روشده اشلنه در.
 چیندن صور اتوچیلرغه نیز مدنگ
 اشله نوب یبارله در.

Оренбургъ, редакция газ. „Вактъ“